

Woodcraft

Časopis vydávaný Ligou lesní moudrosti

Redakční rada

Šéfredaktorka

Kateřina Grünwaldová – Wičanpí

Obrazový redaktor

Tomáš Koubek – Okeya

Grafická úprava a sazba

studio ToTeM

Korektorka

Hana Staňková – Anpao

Gabriela Modřanská

Autoři jsou vždy uvedeni kurzívou pod svým článkem.

Adresa redakce

Liga lesní moudrosti –

časopis Woodcraft,

Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1

casopis@woodcraft.cz

<http://www.woodcraft.cz>

Knihařské zpracování a tisk

RETISK – Praha

Distribuce

Balírna Letňany

Přetiskování obsahu povoleno pouze s písemným souhlasem redakce nebo autora a s udáním pramene. Příspěvky redakce vrací jen na vyžádání autora.

Názory autorů článků nemusí souhlasit s názory redakce.

Cena výtisku 40 Kč plus poštovné.

Informace o předplatném na

ustredi@woodcraft.cz.

Cena pro členy LLM v příspěvcích.

Ročník 28, číslo 3-4.

Navazuje na časopis *Bizoni vít.*

Náklad 700 ks.

Uzávěrka příštího čísla je 2. února 2017.

ISSN 1804-9508.

MK ČR E 5455

1. strana obálky

Kresba: Vladimír Veselý – Hája

4. strana obálky

Koláž: Tereza Klementová

Naši milí čtenáři!

Držíte v rukou podzimně zimní dvojčíslo uzavírající letošní rok 2017. Je nadité spoustou hezkých, poučných, skoro vědeckých i veselých článků. A protože je těsně před Vánoci, připravili jsme pro vás dárek. Itawa namalovala nádhernou mapu Severní Ameriky, z níž se dozvíte, kde žily které indiánské kmeny, k jakým společnostem patřily a v jakých obydlích měly domovy. Když ji opatrně vyjmete, budete mít báječný plakát, který ozdobí obydlí vaše. Krása, že?

Nezůstaneme ale jen u malebnosti. V příštích číslech se dostanou ke slovu i vaše myslící ruce. Do jednotlivých oblastí mapy si budete moci vlepít 3D modýlky typických obydlí každé kultury. Doplňte je i mužem a ženou oblečenými do patřičného oděvu.

V každém čísle najdete malé povídky o dané kulturní oblasti i nákrese figurek a obydlí. Vy sami si je budete moci vybarvit, vystříhat, poslepotat a vlepít na takové místo v mapě, kde se vám to bude nejvíc líbit. Postupně tak vznikne váš vlastní originální reliéfní obraz, který široko daleko jinde nevidíte. Pokud tedy nenavštívíte další čtenáře našeho Woodcraftu.

Ať vám náš dárek přináší spousty radosti nyní i v dalších hezkých tvořivých chvilkách! A takový ať je i celý příští rok. Malebný, krásný na pohled, tvořivý, zajímavý, natěšený, odkrývající nové znalosti a dovednosti a zábavný!

Vaše redakce

Wičanpí

Líbí se Vám časopis *Woodcraft*? Nejste členové Ligy lesní moudrosti, ale chcete, aby Vám příští rok chodil rovnou do schránky? Jste členové LLM, ale jeden výtisk Vám nestačí?

Objednejte si předplatné!

Stačí zaplatit 200 Kč na účet LLM č. 2400989435/2010, uvést variabilní symbol 7711 a do zprávy pro příjemce napsat Vaše jméno a adresu, na kterou Vám má časopis chodit. *Woodcraft* si též můžete předplatit hotově v kanceláři LLM, či se informovat o jiných možnostech na ustredi@woodcraft.cz.

Nejkrásnější sbírka

Ačkoliv se putování konalo už v květnu a zpětně dohledávám na mapách, kudy že jsme to šli, přesto mi z naší toulky Strážovskými vrchy na Slovensku zůstalo v hlavě pár důležitých informací:

- Když má vlak zpoždění a v Povážské Bystrici ujíždí navazující autobusový spoj, je výborné mít na místě spojku, která mobilem navádí sprintující opožděnce na správné místo a zdržuje řidiče v odjezdu – díky, Zlato a Tewlikite!
- Když raší kapratské buky, nic se tomu odstínu zelené na světě nevyrovná...
- A když klíčí semínka buků, je potřeba kleknout až k nim dolů a obdivovat, jak se ty lístky mohly do té hnědé čepičky ze slupky poskládat. A stydět se, že jsem ochutnala tu oříškovou šťavnatou chuť.
- Že medvěd tu fakt žije a to hoviníčko bylo docela čerstvé!
- Že největší lahoda je obědvat na vyhlídce Samostriel s bosýma nohama, koukat na kopce se Strážovem a pak jen zavřít oči

a broukat si písničky, co hraje Hočhóka na kytaru.

- Že ten nejvyšší vrchol je fakt kopeček, ještě že při tom funění člověka protáhne česneková vůně a zrak se upíná na rozkvetlý les všude okolo. A Okeya zodpoví dotaz na jakoukoliv kytku.
- Je dobré si na Strážově nechat větrem prohrábnout vlasy a společně sníst 70% hořkou čokoládu.
- Je nemilé vstávat v 5 hodin ráno, abychom stihli autobus z Čičman a přiblížili se k Súlovu, ale aspoň jsme pomalované chalupy mohli obdivovat bez davů turistů a davů místních jsme pozorovali před kostely ve vesnicích.

• Je krásné se znovu pobrouzdat (po kolikáté už?) po hřebeni Súlovských skal a cítit, že jsem tu jako doma. A slyšet přitom jásat nad tou krásou Wenonu, která tak dlouho toužila se sem podívat, až to konečně vyšlo!

• Je těžké hledat sokolí hnízdo, když ty skály jsou tak vysoké a bolí z toho za krkem. A Logan má oči jako ostříž (a taky dalekohled)!

• V Manínské tiesnave se člověk cítí maličký a nezbyvá než obdivovat, co ten potůček za ty roky do skal vydlabal.

Že to letos zase pěkně vyšlo!

Alice Lehká – Ája

foto: Kamila Lunerová – Maqiyémi

Letošní táboření na Kosím potoce

Prázdniny skončily a s nimi i doba táboření. Ligové táboření, které proběhlo na konci července,

Wenony – pletly se boty z přírodního materiálu a sešla se nesku-tečně různorodá směsice od bot z trávy a kůry, které byly spíš na ozdobu, až po poctivé Ježkovy střevíce z vrbové kůry. Velký úspěch

a šeltr, konaly se dvě skvělé sauny, dvakrát jsme si zatancovali na wačipi po indiánsku a jeden večer jsme bouřlivě diskutovali o budoucnosti Ligy a táboření. Po obědě i po večerech se četly pohádky

se myslím moc povedlo. Plynulo v poklidnějším rytmu než obvykle, ale přesto se udála spousta věcí a konalo se mnoho zajímavých programů.

Většinu dopolední se konala táborová hra pro skřítky „Čunkši, vrať se“ podle stejnojmenné knížky. Děti pomáhaly indiánské holčičce Agléšce vrátit se z bělošského zajetí. Program organizoval zkušený tým pod vedením Wanigisky a jak etapy, tak úvodní scénky na obou zahájeních tábora i na zakončení byly skvělé.

Z programů bych jich zmínil jen pár. Hned na začátku proběhla skvělá aktivita pod vedením

měla různá vyprávění, třeba Hromův a Deštův program o uzlech, Kamilino povídání o kosmetice, Jerryho výroba a hromadné hraní korejské hry, šípový workshop a spousta dalších naučných povídaní a procházek. Oba týdny bylo možné v dance lodge najít čerstvé rostliny s popiskami připravené Huthewin a Petrem. A pohybu byla taky spousta – krom lakrosu a shiny, bez kterých by to snad ani nebyl tábor, se lezlo po závěsu a žebříku, dvakrát se konal turnaj v ringu, proběhla Tawiskara a už tradičně se hrál vodní golf.

Našel se ale čas i na slavnostnější programy, vysvěcovalo se týpí

pro děti, které se také setkaly s velkým úspěchem.

Celé táboření pak úžasné zakončilo vyrábění keramiky, kterou jsme vypálili v zemní peci – nejenže se nám povedlo dosáhnout potřebné teploty, ale některé kusy keramiky z hlíny z Kosáku se dokonce roztavily! Část výrobků dopadla opravdu moc pěkně a už se těším, že to příští rok zopakujeme.

Tímto bych chtěl poděkovat všem, kdo přišli s programem, za jejich práci a všem účastníkům tábora za skvělé dva týdny.

Tomáš Koubek – Okeya

foto: autor

Kmen od Velké Vrby – Záchrana srdce Země

Zdravím vás z rodu Od Soutoku – z jihomoravských Ivančic a údolí tří řek – Jihlavy, Oslavy a Rokytne.

Asi šest kilometrů od našeho domu roste u řeky Oslavy, v místech naproti pramene Beran, velká vrba.

Před pár lety k nám začala promlouvat a od té doby je to Velká Vrba. A po dalších dvou letech rodného táboření v jejím stínu už je to Babička Vrba.

„Kmen od Velké Vrby“ byl nejprve prázdninovou příměstskou lesní školkou, v přímé vazbě na lesní školku „Za humny“ z Ivančic. S odrůstáním našich absolventů přišel zákonitě další krok – týdení letní táboření v týpí pro mladší školáky. Doufám, že ze mě neserve orlí pera, když vám prozradím, že jedno léto nás inspirovala Pocahontas, pak Tuláci po hvězdách až po letošní Záchranu srdce Země, motivovanou Odvážnou Moanou (v češtině Vaianou). Ale jak říká Umberto Ecco: „*nikdy předem*

nevíš, kde na tebe číhá inspirace“. Můj muž se mi a kamarádce kvůli tomu pochechtává, ale nedaly jsme se odradit – Babička Vrba mluví jasně.

Letos nás tedy opět přizvala, dvě dospělé ženy a dvanáct dětí ve věku 6–12 let, a nešlo o nic menšího než o Záchranu srdce Země. Pokud si vybavíte hřeben blízké Pálavy, podobnost s Te Fiti není náhodná, chápete.

Během rozvíjení tábornických ctností a dovedností jsme každý večer získávali kousek vlhké keramické hlíny. Z těchto našich „malých srdcí“ jsme pak na závěrečné expedici společně vymodelovali srdce Země a tajně ho vložili jako čočku do středového kamenného bloku místo zničeného skleněného kosmogramu v kamenném kruhu na Pálavě, na louce pod obcí Klentnice. Tato původní čočka kreslila o podzimní rovnodennosti světelnou eliptickou dráhu, ale někdo ji vybil.

Naše závěrečná expediční plavba byla daleko dál než „za útes“, proběhla třemi expedičními „plavidly“ (plachty se spirálou Moanina kmene byly nalepeny na kapotách tří aut).

Tábořiště na velké louce tvořila dvě šestimetrová týpí – Ložnice

a Šatna. Z pohledu shůry jsme našim spacím pořádkem hvězdám vraceli hvězdu – paprscitou s ohništěm uprostřed. Třetím kruhovým prostorem byl jurtastan od Sysyna. Stěny plátěné jurty se postupně zaplňovaly malbami našeho příběhu. Přímého stínu Babičky Vrby užívala kuchyně, postavená díky plachtě 7×3 metry, čtyřem trojnohám a dvěma ráhnům.

A co že to bylo za tábornické ctnosti a dovednosti, držící se legendy?

Kování amuletu síly v říční kovárně, „...jen ten, kdo zchladí žhavé železo Oslavou, doputuje za útes bez úhony...“, malování akvarelového obrazu přímo v řece, zhotovení Mauiho a jeho háku – aby nám v kamenném kruhu kryl záda – technikou běhacího pointilismu (velké plátno s předlohou je umístěno minimálně 20 metrů od otevřených kalíšků např. s barvami Remacol a malovat se může jen bříškou prstů), výpravou do nočního lesa, tvorbou Kakamorů, Tatomorů a Mamamorů z kokosových ořechů a vyráběním katamaránů s akcentem na převoz kokosáků. Krátké divadelní vstupy vždy po večeři, v čase střídání vlaštovek a netopýrů, přinášely osobitá zpracování nějaké části příběhu – od křičícího Hejheje zavřeného na moři v katamaránu, přes Moanu s nablýskanou mušličkou a bubínkem jako návnada pro Tamatou, jeho prohlášení: „*jsem krásný...*“ a „*nezpíval jsem falešně?*“ až po dechberoucí scénu, kdy Moanina babička dovede svou vnučku k jeskyni se schovanými plavidly a Moaně v tom okamžiku dojdou její kořeny: „*My se plavili... my se plaviliii! A proč jsme*

přestali?“ Pak přicházelo na řadu kreslení živých tetování na předloktí a cvičili jsme se tím v umění výtvarné zkratky. Den uzavírala, už ve spacácích, fotografická galerie – obrazy z daného dne, ve třech kolech. Takto vystavené obrazy v mihotavých plamíncích středového ohně nás konejšivě ukolébaly a odvezly do spánku. Usínali jsme s otázkou na rtech – jak Babička Vrba začne zítřejší den? Jaké bude její další ranní poselství? Podaří se nám zachránit srdce Země? Zcela určitě se však začne nošením vody a dřeva pro kuchyni... a pak?

Důležité bylo oživení staré legendy ohledně ptáků Ohniváků

– málokdo ví, že když se sejdou v jeden čas na jednom místě alespoň tři, vydají své tajemství – tentokrát mapu, kde najdeme onen kamenný kruh a vykradené srdce Země. Poskládat origami jeřába ze čtverce o straně 20 cm je fajn, ale pták Ohnivák je ze čtverce o straně 200 cm!

A! Po uložení srdce Země se nám zjevila! – Kdo? Bohyně Země – a proměnila náš dar – živou vodu z pramene Beran – na víno z Pálavy. Poté nás všechny obdarovala svým amuletem – malým vypáleným srdcem Země coby přívěskem na krk. Řekla nám k tomu, abychom si ho dobře schovali. Když se jednou dostaneme do míst někde na Zemi, kde to nebude v pořádku, že tento náš amulet Jí tam máme vrátit, přímo do země... a tím Ji posílit – kdekoli – na Vysočině, Sahare či v Himálaji... A třeba už nám bude 50 či 60 let, možná, že sami už budeme dědové a babičky. A pak zmizela.

Tři nám zbyly, pokud jste právě pocítili, že byste ho měli mít i vy, napište mi!

Martina Turečková – Malá Vrba
(Hřbitovní 29, 664 91 Ivančice,
tureckova.martina@gmail.com)
foto: archiv autorky

Rumunsko 30+

Letošního putování po rumunských horách pod taktovkou Hočhóky se zúčastnilo 14 statečných, kteří splňovali nejdůležitější podmínku – bylo jim více než třicet let. Ačkoliv se někteří zprvu obávali extrémní fyzické zátěže, můžeme hrdě prohlásit, že až na nějaké puchýře a ozývající se kolena jsme to všichni bravurně zvládli. A to nebyla nouze o chůzi kolmo vzhůru (počítáno na kilometry, né metry!), o chůzi či sjezd (to byl případ jen Jirky) kolmo dolů, o horizontálním směru ani nemluvě (s čelovkou jsme ale docházeli jen jedenkrát).

Užili jsme si plavání v ledových řekách, plesu i v kosodřevině (to šlo nejhůř a nejpomaleji!). Prošli jsme společně hory Retezat a Tarcu s cílem v Sarmizagetuse, kde se nachází pozůstatky starého římského města. Některá místa, kudy

j jsme procházeli, pravděpodobně za posledních pár let více lidí než nás čtrnáct neviděla. Hory Tarcu jsou naprosto opuštěné, dokonce i cesty se ztrácí a hřeben zarůstá kosodřevinou.

Užili jsme si nádherných tábořišť, jejichž kvalita se stále stupňovala. Předposlední noc jsme stáli u divoce plápolajícího ohýnku

ve 2000 m n. m., nad námi Mléčná dráha, nikde žádné světlo, jen v dálce plápolal oheň u nějaké salaše. A oproti obloze se rýsovaly špičky Retezatu, na kterých jsme o pár dní dříve stáli. Pravá rumunská romantika a svoboda zároveň!

Alice Lehká – Ája
foto: autorka

Rumunsko 30 –

Myslím, že každému nastane při delším putování okamžik, kdy se začne ptát sám sebe, proč vlastně se nechal přemluvit, ať přáteli nebo sám sebou, že pojedete, bude se trmácet po polních a horských cestách a jíst jídlo, které mu po pár dnech bude lézt krkem. Stejně tak se divili i Rumuni, kdykoliv jsme se ptali na cestu, nebo se oni ptali nás, kam máme namířeno, a my jim ukázali, kam chceme ten den dojít. Vždy se divili, že to celé chceme jít pěšky. Vždyť je to minimálně 15 km!

Během prvního dne, kdy jsme šli víceméně jen po silnici, navíc do kopce, občas „zkratkou“, která byla zarostlá natolik, že se tam šlo

jen stěžím prodrat, asi každý trochu přemýšlel, proč vlastně jel. A když nám večer zastavilo auto a jeho majitel se s námi posunky dorozumívali, jestli nechceme svézt, všichni jsme nadšeně souhlasili. Na korbě auta se nám naskytl výhled na nádherné skály a údolí, kterým jsme nadcházející den plánovali jít. V tu chvíli jsem si vzpomněla, proč se zříkám pohodlí a především dobrého jídla. Kvůli nádherné kráse, která je k vidění jenom venku, kde civilizace ještě moc nezasáhla, a která nás provázela celým našim putováním.

Ačkoliv jsme nešli po hřebenu žádných hor, musím uznat, že to byl velmi intenzivní a skvělý zážitek. Začali jsme průchodem Rimetskou soutěskou, kdy jsme místy

Vstup do komplexu propastí Ponorné hrady.

museli lézt po skalách nad řekou, občas tam byla cesta podpořena železnými stupy a ocelovým lanem. V noci jsme spali na kopcích, kde byla stáda ovcí a krávy chodily se zvenci kolem krku. Ráno se přes nás valily mraky a dva bernardýni střežili, zda opravdu odejdeme. Následoval průzkum jeskyně s ledovou vodou, kde jsme neodolali a vykoupani se. Pokračovali jsme přes Ponorné hrady kousek od Glavoi, ozáření paprsky svítícími do chladné tmy podzemní řeky.

A nesmím zapomenout naši slavnou procházku kolem údolí, která měla trvat jen pár hodin, proto jsme si schovali své batohy a šli nalehko. Do údolí jsme vlezli poměrně krátkou jeskyní, kterou protékala menší říčka, spíš větší potok. Asi hodinu a půl poté, co jsme se vyšplhali nad údolí, jsme šli podél něj, až jsme se pokochali jednou vyhlídkou, kde jsme nic moc neviděli, a slezli zase zpět po kamenité suti dolů. Následně se vyplnila předpověď počasí, kterou jsme kontrolovali den před tím. Hlásali, že bude sluníčko, občas zataženo. Nám se zatažlo, rozpršelo a vypadalo to, že to jen tak nepřejde. Po kolektivní myšlence, že by bylo lepší jít dřív, než se z úzké kamenité cestičky stane potok, jsme vyrazili. Avšak náš milý úmysl nevyšel, po deseti krocích jsme se už koupali. Nejhorší přeháňku jsme přečkali v jeskyni, kde jsme zmrzli až na kost. Když přestaly padat kroupy, vyhnání zimou jsme se vydali zpět.

Po značné chvíli jsme uslyšeli hučení vody. Zaradovali jsme se. To určitě musí být ty vodopády, co byly kreslené v mapě na naší trase skoro na konci. Jenže místo vodopádu to byla ona menší říčka, která protékala jeskyní a kterou

„Přestane pršet?“

j jsme několikrát cestou překračovali. Nyní z ní byla velká rozvodněná řeka, kterou jsme, bohužel, museli také překročit. Promočení, promrzlí a opravdu hodně hladoví jsme se vrátili k batohům a odmítli jít kamkoliv dál.

Další dva dny jsme se pozvolna vraceli už víceméně poklidně do

místa, kde jsme naše dobrodružství dokončili.

Moc děkuji Marťovi, který celou akci vedl, že s námi neztratil trpělivost, ani když jsme remcali a odmítli jít na vrchol Vladeasy. Byl to úžasný zážitek.

Veronika Rochová – Žába
foto: Martin Lehký – Rys

Zdolávání „ferraty“ v kaňonu řeky Galbeny.

Točník zase nezklamal!

Ve dnech 15. – 17. září jindy osiřelý a tichý hrad ožil živými woodcrafterskými hlasy (hlavně hřmotným hlasem Ileyawin „je-to-dobry-je-to-dobry“). Když jsem v pátek dorazila, zmocnil se mne vtíravý pocit, že je něco špatně – všude bylo ticho, nikde skoro nikdo. A bylo to přesně, jak jsem se obávala. Navzdory pozdně večernímu příjezdu na mě zbyla práce. Peklo! Naštěstí se z toho vyklubalo jen stříhání – tedy stříhač obecný týpiový a stříhač obecný plackový. Večer jsme ještě zvládli ztratit (ale i nalézt) důležitou součástku plackovače, postavit týpí a nechat kočky, aby nám snědly buřty.

V sobotu již od 7. (čti osmé) ranní hodiny ožil hrad čilými přípravami jednotlivých stanovišť. Letos si návštěvníci mohli vyzkoušet lukostřelbu, Setonův běh a lakrosovou dráhu, poznávání souhvězdí, bylinek, hub a zvířecích stop, vytvořit si náhrdelník, namalovat týpí a vykresat oheň, vyzkoušet si základy zdravotvědy a mlčet tolik minut,

kolik jim bylo let (přičemž rodiče tento úkol jistě velmi oceňovali).

Kromě toho byla pro návštěvníky připravená ukázka indiánských tanců a bubnování, kterého se setí zhostili Filip, Vítek a Tokhatamani, na tanečním parketu je pak podpořily sličné tanečnice Dominika, Agleška, Iveta a další, včetně „podruhémsonguostychodhodivších“ návštěvníků. Nechybělo ani loutkové divadlo (Skarabíci) a jedna téměř rocková opera v provedení Trilobitů. Ve srovnání s loňským ročníkem jsme se letos nezastavili. Indiáni na hradě letos přivítali okolo 700 návštěvníků. A bylo to znát.

Sobotní večer se již tradičně nesl v duchu oslav úspěšného dne – grilovalo se, povídalo, užívalo světelských radostí. Dokonce nám přijela až na hrad zahrát živá muzika. A že to stálo za to! Z polospicích

indi-zombie se během pár akordů kapely Kapišto stal zástup nadšených fanoušků. Aby toho nebylo málo, celý úžasný večer byl završen ohnivou show v podání Dalii. Co se dělo dál, to už vám bohužel nepovím, protože, bojíc se odplaty našťvaných netopýrů, jsem upadla v konírně do kómatu.

Neděle byla slunečnější, klidnější a kratší. Pár hodin programu uběhlo cobydup a nám už nezbyvalo nic jiného než jemně chaoticky sbalit hrad a vydat se ke svým domovům. Vy, co jste zažili, víte, o čem mluvím. Pro Točníkem nepolíbené – vězte, že hrad je místo mnoha divů. Třeba jsme se divili, že to prase pořád ještě chodí, udivující byly i husy po ránu na nádvoří a největší div bylo komando hlídačích našťvaných koček.

Nikol Jará – Zi

foto: Kateřina Sadílková – Ileyawin

Kiwendotha 2017 V šlépějích náčelníka Josefa

Poslední víkend v září proběhlo na tábořišti Zátoka kmene Tate Osmaka velké podzimní woodcrafterské táboření. Sjely se sem bezmála dvě stovky lidí ze 13 kmenů. Není se čemu divit – na podzimním táboření proběhly hned tři vzrušující akce – celodenní dobrodružná hra Kiwendotha pro členy Malé lóže, náročná soutěž v nejrůznějších woodcrafterských dovednostech a znalostech Woodcraft Ranger a další den pak celodenní lukostřelecký víceboj Tawiskara.

Letošní Kiwendotha byla inspirována skutečnou událostí – v roce 1877 se skupina asi 700 indiánů z kmene Nez Percés pod vedením náčelníka Josefa snažila prchnout z Oregonu do Kanady. Na strastiplné tříměsíční cestě dlouhé téměř 2000 km čelili útokům americké armády i mnohým nástrahám přírody. Pod tlakem okolností se skupinou přeživších členů kmene.

Malí woodcrafteri se na celý den dostali do podobně svízelné situace – z domovských týpí je vyhnali nemilosrdní běloši, v rychlosti museli pobrat vše, co by se jim mohlo na cestu s neznámým koncem hodit, po horách sehnat co nejvíce

svých roztroušených koní a rychle vyrazit na cestu s americkou armádou v patách. Výprava o 700 lidech se vydala vstříc svému osudu a jen na jejich šikovnosti a spolupráci záleželo, kolik členů přežije...

Kiwendotha 2017 očima hráče

Hned ráno jsme byli rozděleni do skupinek po sedmi hráčích, takový mix dětí ze všech kmenů, které se zúčastnily. Skupinek bylo asi 15 a každá z nich do hry vstupovala s jistým nadšením, odhodláním a touhou zvítězit.

Stanoviště byla různá – od běhacích a fyzicky náročnějších aktivit, kde nejdůležitější byla rychlost, přes střílení vzduchovkou až po vaření na narychlo vykopaném ohništi z ingrediencí, které jsme si museli nakrást v lese.

Mě osobně nejvíce zaujaly stanoviště Cow Island – vaření na ohni a Průchod přes Yellowstone – vedení skupinky se zavřenými očima. Každého může bavit něco jiného, myslím si, že všechna stanoviště byla povedená.

Tímto chci také poděkovat všem, kteří se jakkoliv podíleli na přípravě hry – hráli úvodní scénku, připravovali hrací karty a koně, museli čekat na kontrolách... Je jich hrozně moc, ale doufám, že si své úkoly užili alespoň tak jako my, hráči.

Kiwendotha 2017 očima nepřátel

Ani nepřátelé, kteří měli hráčům škodit, to neměli jednoduché. Na trase se nacházelo devět stanovišť. Na našem stanovišti měli hráči za úkol projít kaňonem, z jehož stran byli ostřelováni americkými vojáky. V lese tak propukla hadráková bitva, a přestože většina skupin

v této disciplíně neuspěla, zejména mladší bojovníci odcházel z bojiště nadšení a dychtivě vyhlíželi další stanoviště.

A letošní vítězové?

- Kmen pod vedením Nashky z Trilobitu (Kryštof, Sára, Šíma, Káťa, Zina, Matěj), kteří zachránili 570 lidí.
- Kmen pod vedením Ferdy z Bobrů (Kája, Ela, Róza, Jashoa, Čapápa, Žabka), kteří zachránili 560 lidí.
- Kmen pod vedením Brundy z Bobrů (Netopýrek, Išton, Nikča, Oliver, Anička, Čárka, Kamzík), kteří zachránili 550 lidí

Díky všem, kteří s velkým nadšením zdolávali nesnadné suché i mokré překážky, i těm, co pomáhali se zajištěním jednotlivých stanovišť. A samozřejmě Waštélakovi a kmeni Tate Osmaka za dokonalou přípravu jejich krásného tábořiště.

*Kamila Lunerová – Maqiyémi
+ Zuzka a Tom Lunerovi
foto: Kamila Lunerová – Maqiyémi*

Woodcraft Ranger

Dne 29. 9. jsem spokojeně vylezl z našeho šeltru a dal si báječnou snídani. Kdo mohl tušit, že se za pár hodin budu válet v blátě a celými plícemi podněcovat oheň k síle či budu bloudit lesem, koukat na buzolu a říkat si sakra, kde jsem?

To ovšem předbílám. Ráno se účastníci sešli u sněmovního kruhu tábořiště kmene Tate Osmaka. Zde pořadatelé závodu Hočhóka a Ája počali vykládat, co nás čeká za disciplíny. Ty byly následující – bobrování na čas, šiškovnost, znalost přírodnin, stop a hlasů zvířat, střelba ze vzduchovky, orientační běh, vaření vody na čas na jednom poleni, finská stezka a lovecká stezka. Po vyslechnutí toho, co nás čeká a vysvětlení bodování, jsme se pustili do prvních úkolů.

Dopoledne jsme začali poznáváním zvuků zvířat, poté nás čekala tři stanoviště. Na jednom byla střelba ze vzduchovky v pozicích leh, klek, stoj. Druhé stanoviště byla práce se sekyrou, nejdříve jsme museli přebobrovat kládu na čas a poté tou samou sekyrou přeseknout 10 šišek na délku. Správná

sekyra byla základ úspěchu. Poslední stanoviště bylo poznávání stop a dřeva. Museli jsme podle váhy, vůně, kůry a tak dále poznat stromy. Toto stanoviště také bylo startovním místem orientačního běhu. Závod byl jen na jednu míli a stejně se mi podařilo zabloudit na neuvěřitelnou tříčtvrtéhodinku. Velmi tomu pomohlo, že jsem zapomněl, že kov vychyluje buzolu.

Po již vysilujícím dopoledni nás čekala krátká pauza na oběd. Tu většina účastníků vyplnila jídlem a hledáním vhodného špalku, na kterém plánovali vařit vodu. Lehce po třetí hodině odstartovala královská disciplína závodu, uvařit vodu na čas. Mohli jsme použít jen jedno poleno a křesací sadu. Začátek se nesl ve zvuku seker a následně křesání. Po 10 minutách nám bylo povoleno použít okolní materiál na rozfoukání ohně a po dalších pěti byly povoleny sirky. Všichni účastníci vodu zdárně uvařili a většina nepoužila sirky. Tento úspěch stál pot, dech a slzy.

Po královské disciplíně zbývaly dvě části závodu a to Finská a lovecká stezka. Finská stezka byla vysilující překážková trať na čas. Obsahovala překážky stylu: Vynes do strmého kopce třicetkilový batoch, pak vylez na strom, zapíšeš na píšťalku, poté se s batochem vrať dolů. Další bylo například přeručkovat potok nebo podlézt lana bez

dotyku. Tato část byla velmi vysilující a mě stála brýle, jež jsme museli slevpovat.

Lovecká stezka byly tři terče, ke kterým se mělo jít po stopě z kukuřice. Část s kukuřicí se moc nepovedla, jinak to byla skvělá střelba z opravdu nečekaných úhlů.

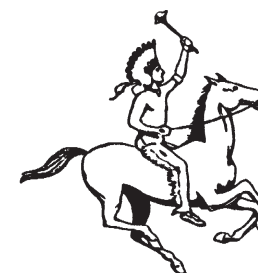
Večer následovalo vyhlášení. Celý závod vyhrál Matěj Chour z TOM Veverky, což je oddíl z Asociace TOM, který se přijel podívat na závod. Nejlepší z žen byla Bára Pejšová na čtvrtém místě.

Chtěl bych ještě jednou poděkovat za skvěle uspořádaný závod.

Bylo to sice těžké, ale člověk si vyzkoušel, co vše dokáže. Tedy největším vítězem jsme všichni, jelikož závod jsme nikdo nevzdali a do poslední chvíle bojovali.

Jiří Pejša – Básník

Rok Velkých her za námi

O prodlouženém víkendu na svatého Václava proběhly pro rok 2017 poslední dvě velké hry, Kiwendotha a Tawiskara. Výsledky byly značně vyrovnané a nikdo neměl vítězství jisté. Po Tawiskaře dělily první dva kmene pouhé dva šekeny! Nicméně vliv jednotlivců na hodnocení kmenů rozdílly na prvních místech udělal jednoznačnými.

Jak to tedy skončilo? Kdo následující rok má ve svém držení Mahykanovu palici? S jednoznačným náskokem devíti šekenu je vítězem kmen Bobrů a šampionkou pro rok 2017 se stala Kůzle z téhož kmene.

Výsledky kmenů:

- Bobři (39 šekenu)
- Trilobit (30 šekenu)
- Tate Osmaka (24 šekenu)

Výsledky jednotlivců:

- Kůzle (Bobři, 20 šekenu)
- Blecha (Bobři, 18 šekenu)
- Matěj (Tate Osmaka, 17 šekenu)

Kompletní výsledky včetně hodnocení za jednotlivé hry najdete na www.woodcraft.cz/velkehry.

Na závěr můžu s potěšením oznámit, že pro příští rok máme

prislíbeno zorganizování všech pěti velkých her.

*Daniel Douša – Slunce
foto: Martin Lehký – Rys*

Rosnička z kmene Bobrů přebírá putovní Mahykanovu palici.

Nová kniha Rebel s hlavou v oblacích

LLM vydala novou knihu o hlavním průkopníkovi lesní moudrosti u nás – Miloši Seifertovi – Woowotannovi *Rebel s hlavou v oblacích*, kterou napsal *Tomáš Studenovský – Tuwanakha*.

Konečně máme v ruce knihu, která velmi podrobně popisuje úplné počátky junáctví a woodcraftu v našich zemích a zejména osobnost otce zakladatele a prvního náčelníka Zálesácké ligy Československé – The Woodcraft of Czechoslovakia. Autor shromáždil množství dosud zcela neznámých nebo opomíjených faktů i dokumentů, které poskytují ucelený obraz nejen o samotném Seifertově životě, ale zároveň mapují historii předválečného woodcraftu v Československu. Kniha obsahuje i několik set unikátních dobových fotografií historických osobností či nejstarších woodcrafterských táborů a výprav.

V knize také najdete:

- dosud neúplnější bibliografii díla Miloše Seiferta a literatury o něm napsané,
- historii Obce Psohlavců a Děti Svobody,
- historii I. S. A. W. – levicové woodcrafterské organizace vytvořené Prokopem Koudelou,
- stovky citací z osobní korespondence Miloše Seiferta a jeho přátel,

- podrobnou historii Zálesácké ligy, Ligy lesní moudrosti a Ligy československých woodcrafterů do roku 1939,
- kompletní historii Ligy pro výchovu přírodou – Moudrost lesa,
- obálky raritních publikací a časopisů.

Slavnostní křest knihy proběhl 12. 10. 2017 ve Skautském institutu. Kniha by neměla chybět v knihovničce žádného woodcraftera, neboť ucelenější materiál o počátcích woodcraftu doposud nevyšel.

Milovníci historie a filozofie woodcraftu jistě znají i knihu o zakladateli woodcraftu *Náčelník – E. T. Seton a mizející západ* autora A. H. Andersona, která vyšla v r. 2012 v překladu Martina Kupky – Logana v nakladatelství Václav Vávra.

Obě knihy si můžete pořídit u nás v obchůdku v Zikově ulici v Praze nebo prostřednictvím webu <http://www.ligalesnimoudrosti.cz/cs/publikace>.

Kamila Lunerová – *Maqiyémi*
foto: Tomáš Macek – *Netopýr*

Jaké je tvé místo ve světě?

Renesanční zámek v Mníšku pod Brdy.

Každý člověk má své důležité místo ve světě. A někdy se povede, že na svých cestách dorazíte tam, kde to k vám promlouvá více než jinde, tam, kde máte pocit, že už to tady znáte, tam, kde se procházíte a vaše mysl mlčí v úžasu a očekávání, co přijde. Takových míst je vícero – promlouvají k nám v závislosti na našem rozpoložení, naší úrovni vědomí a na tom, kam jsme došli na své životní cestě.

A někdy se podaří, že na takovém místě zakořeníme. Někdo tomu přijde na kloub postupným kořeněním, někdo se rozhodne vědomě: tady musím bydlet! Mám to štěstí, že bydlím v místě svého srdce, v místě s velkým M – v Mníšku pod Brdy. Přijměte pozvání.

Milý poutníku, přijď autobusem ze Smíchovského nádraží, jezdi tu třístovky, které tě po necele půlhodině vyhodí na náměstí, aby frčely dál na Dobříš. Pojedeš po staré obchodní stezce z Pasova do Písku a dále přes Prahu do Norimberku. Když budeš na nejvyšším bodu cesty (zastávka Jíloviště, Cukrák), zkus si představit,

že tudy vede cesta až od 18. století, kdy ji tu prorazili Francouzi při obléhání Prahy. Do té doby se přes Všenory stácela podél Berounky do Slivence. Soutok Vltavy a Berounky tvořily do té doby neprůchodné močály a Barrandovské skály sahaly jako hráz až do říčního proudu. A co víc – autobus tě veze po poutní cestě k zázračné sošce Panny Marie na Svaté hoře u Příbrami.

Můžeš jet i vlakem z Braníka, je to divukrásná cesta. Trvá však o mnoho déle a vlak tě vyklopí dva kilometry od města, navíc se do města dostává velmi obtížně, stezka vede podél frekventované silnice. Ale zde si můžeš dát časný

oběd nebo při návratu večeri ve vyhlášené restauraci Na Marjáně.

Na náměstí v Mníšku doplň zásoby pro své tělo a nezapomeň navštívit proslulou pekárnu U Jarolímků. Dorty, koláče, chleby a rohlíky jsou místní, pečou je přímo zde – a když se vracíš v noci, provází tě ta vůně cestou domů.

Pak se rozhlédni a občerstvi svou mysl. Je mnoho zajímavého na náměstí v Mníšku. Barokní domy, bývalá samoobsluha (dnes Albert), kde se natáčela slavná scéna s přibíňáky (film *Ať žijí duchové*), kostel sv. Václava. Do toho se, poutníku, podívej, ve vstupu najdeš fresky a sochu sv. Máří

Magdaleny ze skaleckého kostelíka – to bude ještě důležité.

V horní části náměstí stojí městský úřad. Tady patrně stál malý klášter benediktinů a přemyslovský kostelík, zmiňovaný již v roce 999. Odtud tedy název Mníšek! A na tomto místě také ožívá příběh Marie Wáagnerové-Černé – o tisíc let později zde jako farářova hospodyně zapisovala (na pytlíky od mouky, jízdenky a další kousky papíru, co byly po ruce) příhody z běžného života města. Vznikla tak jedna z nejčtenějších prvorepublikových knih – Školák Kája Mařík.

Tvoji mysl jistě zaměstná i nejkvotnější budova Mníšku – renesanční zámek usazený na ostrohu nad rybníky. Příběh zakladatelské rodiny Engelů stojí za přemýšlení. Ale ten si vyposlechni na poutavé prohlídce. Provedou tě při ní nejen příběhem Engelů, ale hlavně životem šlechty ve 20. století. Tak blízko a přece tak daleko. Projdi se i po zahradě a přemýšlej o třech věžích zámku. Jihovýchodní je věž Času (zde je zazděný základní kámen zámku), jihozápadní věž Prostoru (vanoucí větry představuje směrová růžice) a severovýchodní je věž Ducha (smyslu a podstaty). V té najdeš kapli. Kam se poděla čtvrtá věž?

Chceš-li pocítit, jak vypadá komplex staveb z padesátých let 20. století, vydej se přes staré sídliště. Uvidíš tu volná prostranství bez plotů, společné (ale dnes již zanedbané) ovocné stromy a tajuplná znamení na domech.

Pak už následuj starobyloou lipovou alej. Mysl se zklidňuje a uvolňuje, a jak cesta stoupá, prostor dostává dech. Na konci aleje najdeš několik cest nahoru. Nejsilněji působí ta, co vede rovně a po

Kostelík sv. Máří Magdaleny na Skalce.

dvaceti metrech uhýbá jako pěšina nahoru. Staleté buky, rozeklané skály a trsy osladiče.

A najednou jsi nahoře, na hřebeni Brd. Stačí jen poodejít od frekventovaných cest a zde se skrývají trampské kempy, zapomenuté strže, divoké lesy a louky, starobyklá místa. Už odtud tě to volá. A tady je čtvrtá věž. Kostelík sv. Máří Magdaleny na Skalce, který osloví tvého ducha. Leží prý na energetické linii procházející napříč celým

Mníškem. A opravdu se tvrdí, že čtvrtá věž zámku je ta skalecká.

Je to 250 let starý příběh Serváce Ignáce Engela, jemuž morová rána vzala milovanou sestru. Ať jej vedla touha po rozjímání nebo zármutek, zaplatil jednoho z nejdražších stavitelů své doby, Kryštofa Diezenhofera, aby pro něj postavil kostelík. Plány na něj vznikaly poblíž města Aix en Provence, kde podle tradice Máří Magdalena žila a zemřela.

To místo v jižní Francii zůstane člověku hluboko v mysli. Spali jsme tenkrát v hlubokém lese v očekávání něčeho neobvyklého. Tichá poutní cesta nás vedla do skal. Vysoko na útesu nás přijala starobylá jeskyně. Právě v této kapli Kryštof Diezenhofer namaloval první plány kostelíku v Mníšku. Vlastní stavba netrvala ani rok. A návštěvníci – byli ohromeni.

Oltář neobvykle otočený k jihu na ochranu Mníšku, směrem ke kapli v zámku. Výška kostela odpovídající jeho délce. Půdorys tvaru srdce. Stěny pokryté uměle vytvořenými krápníky a podlaha s oblázkou z Berounky vytvářely dojem jeskyně. Místa sestupu do lůna Matky Země. Poutníci zde mohli svádět boj se svým nevědomím – vždyť i Ježíš se narodil a byl pohřben v jeskyni. V boji poutníkovi pomáhaly sochy – sv. Prokop zápasící se spoutaným ďáblem pýchy, sv. Antonín s vepřem přílišné smyslnosti a další. Dodnes tu duch najde spočinutí. Abys kostelík našel otevřený, je třeba tu být o víkend.

V šedesátých letech 20. století skončila téměř dvoustletá těžba železné rudy v tomto kraji. Tu kostelík málem nepřežil – stačí pohlédnout dolů a velikost továrny Kovohuti ti, poutníku, napoví. Díky partě nadšenců se dá do dolu Skalka podívat – z areálu Kovohuti tě po domluvě dovezou vláčkem až desítky metrů hluboko pod kostelík.

Kostelík je dodnes považován za maják – když pohlédneš zpátky do Mníšku, připadá ti jako svítící světlo na moři okolních kopců. Za sebou uvidíš 14 kapliček křížové cesty a poustevnu na jejím konci, prostor pro rozjímání, který je ale běžně nepřístupný. Hodně a přece

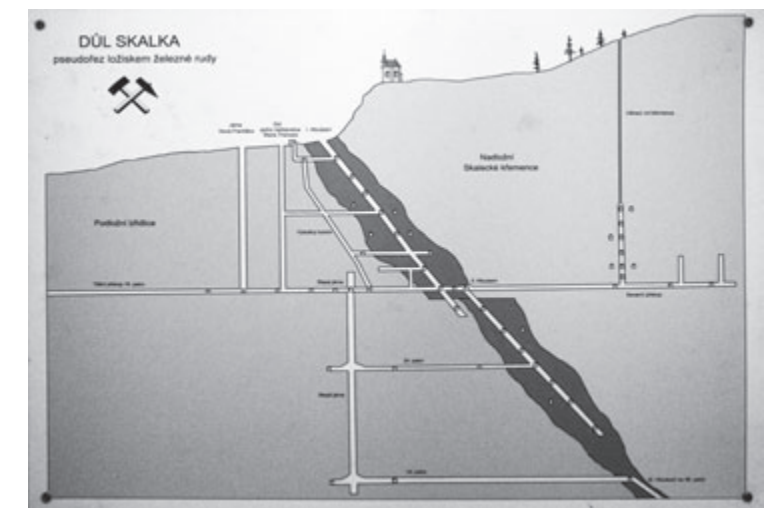
málo nasvědčuje dvoustletému působení benediktinů na Skalce.

Jsou-li tvá mysl a duch občerstveni a hlásí-li se o slovo opět tělo, navštiv oblíbené občerstvení na Skalce. V létě mívá otevřeno i mimo víkendy a budeš-li mít štěstí, potkáš tu kapelu hrající pro radost sobě i ostatním.

A dál – tam je už jen otevřený prostor Brd. Je čas na rozhodnutí – vrátit se anebo pokračovat dál?

Já se vracím domů. Mníšek a okolí mi přirostly k srdci. Přitahuje to tu mladé lidi a ti vytvářejí komunitu nadšenců. Konají se tu rozmanité akce, trhy, koncerty, výstavy, slavnosti – a les na dálkové běhání je hned za domem. Tu energii cítí i návštěvníci, kteří tu nacházejí zalíbení a sami energii kraje dále posilují. A to je služba.

Josef Porsch – Ablákela
foto: autor

Možnosti využití myšlenek Ligy lesní moudrosti pro výchovu a život v 21. století

Loňského roku (2016) bylo na sněmu zástupců v Mnichově Hradišti provedeno dotazníkové šetření, které dále sloužilo jako opora pro praktickou část mé bakalářské práce. Touto cestou bych ráda poděkovala všem respondentům (přesnější počty dále v textu) za čas věnovaný vyplnění a alespoň částečně čtenáře seznámila s výsledky a celkovou koncepcí práce.

Úvodem

Hlavním cílem bakalářské práce bylo v teoretické části vytvořit materiál shrnující jak dosavadní vývoj organizace, tak hlavně výchovný systém LLM, aby bylo možné takto zpracované informace předložit i lidem mimo organizaci a ti si po přečtení dokázali vytvořit adekvátní představu o principech fungování LLM. Praktická část pak měla sloužit hlavně pro vnitroorganizační účely, protože

se pokouší předložit odpovědi na aktuální otázky (např. motivace k vedení kmene, funkčnost systému orlích per) i odhalit oblasti, ve kterých by bylo žádoucí, aby se odrazila dynamika dnešní doby.

K obsahu teoretické části

Teoretická část se zabývá historickým vývojem organizace vedoucím k Lize lesní moudrosti v podobě, jak ji známe. Zajímavé jsou paralely vývoje ve světovém a v českém

prostředí, či paralely života Setona a Seiferta. Dále teoretická část pojednává o základních rysech výchovného systému LLM. Zahrnuje tedy pokus o vysvětlení toho, co je to woodcraft, popisuje čtyřnásobný zákon, hlavní zásady a symboly woodcraftu¹. V neposlední řadě je

¹ Velmi zajímavý, ale krátký článek o této tématice Kopecká, K.: Liga lesní moudrosti a její symboly. In: *Sborník přednášek z 3. českého národního vexilologického kongresu*. ISBN 80-239-4475-4.

prostor věnován pedagogicko-psychologickým aspektům woodcraftu, tedy systému orlích per, cílům a prostředkům výchovy², konceptu ohnivectví. Z mého pohledu nejzajímavější je část *Kmen jako malá sociální skupina* (3.4), kde je popsáno, jak se mění role kmene ve vývoji od dítěte po dospělého člověka.

K obsahu praktické části

Díky prostoru, který mi na sněmu zástupců 2016 věnovalo náčelnictvo, se do dotazníkového šetření zapojilo pestré spektrum respondentů, které umožnilo náhled na problematiku z mnoha perspektiv³. Výzkumný vzorek (n = 65) je za účelem vytvoření kontrastu rozdělen do dvou skupin (mladší do 29 let vč. a starší nad 30 let). Členové mladší 15 let nejsou tentokrát do dotazníkového šetření zařazeni. Hlavní otázky jsou následující: (1) jaká je aktuálnost myšlenek a prvků Setonova woodcraftu v dnešní době, (2) jaká je motivace k vedení dětského kmene, (3) jaká je míra vlivu členství v LLM na členy v jejich každodenním životě, (4) jaké jsou možnosti aplikace výchovných prvků woodcraftu do pedagogické činnosti. Odpovědi na otázku (4) mají fungovat jako zdroj inspirace pro moji budoucí praxi. Následující odstavce v krátkosti popisují nejzajímavější zjištěné poznatky.

1. Detailněji byla zkoumána aktuálnost postavy ideálního hrdiny indiána, přičemž se ukázalo, že indián je za aktuální a adekvátní

² Zde mi nejbohatším zdrojem bylo *Kmenové zřízení*, kde je tato tematika velmi pěkně zpracovaná.

³ Pro detailnější charakteristiku výzkumného vzorku viz bakalářská práce kap. 4. 3.

vzor považován 27% mladších respondentů a 62% starších. Pro ideálního hrdinu indiána stále mluví hlavně nepřítomnost nadpřirozených schopností a hodnoty, které vyznává. Ovšem důležitá je interpretace a schopnosti náčelníka pracovat s tímto narativem. Dále v mladší generaci vyvstala otázka, zda je dnes vůbec možné ideálního hrdinu personifikovat. Zkoumána byla také funkce orlích per jako motivačního faktoru seberozvoje. Dle očekávání skupina starších považuje OP za dostatečně motivační v 78% odpovědí, mladší v 48% případů. Zdůrazněno bylo propojení svitku OP s příběhem Stoupání na horu pro vytvoření správné atmosféry. Pozitivně je vnímáno překonávání sebe sama, nikoliv kompetice s ostatními. Problematicky je vnímána jistá tabulkovitost Svitku a problémové uznávání OP pro strážce. Dotazníková otázka se dotýkala i statistik; respondenti považují statistiky za zavádějící, protože ne všichni OP poctivě zaznamenávají a také ta jednodušší OP se plní rychleji brzy po vstupu člověka do LLM.

2. Nejdůležitější roli v motivaci k vedení kmene hraje vnitřní potřeba předávat další generaci hodnoty woodcraftu, potřeba seberealizace, přebírání zodpovědnosti, služba kmeni. Pro starší je také důležitá možnost vytvořit zdravé prostředí pro výchovu dětí a vytvoření komunity pro sdílení určitého životního stylu a hodnot. Významnou roli hrají časové možnosti a pracovní vytížení.

3. Prolínání ligového a soukromého života pociťují výrazně jak mladší, tak starší. Podle odpovědí se míra vlivu na každodenní život členů odvíjí hlavně od pozice ve kmeni/Lize. Silný vliv je

pociťovaný hlavně díky čtyřnásobnému zákonu, který funguje jako morální vodítko v každodenním životě a dále využívání praktických zkušeností nabytých během let.

4. Jako možnosti aplikace prvků woodcraftu a ohnivectví do klasického školství bylo uvedeno využívání různých podob slavností a rituálů, použití Svitků OP v klasické pedagogice a vytvoření možností volby. Nejdůležitější roli opět hraje zasvěcený pedagog a to, jakou formu působení zvolí.

Závěrem

Závěrem je třeba podotknout, že tato práce byla mým prvním pokusem o práci takového rozsahu a to je třeba zohledňovat především v praktické části, které je zde věnován největší prostor. Celá práce je volně dostupná na úložišti www.theses.cz pod plným názvem. Za velmi užitečný považuji bohatý seznam použitých zdrojů, jelikož jsem vycházela z mnoha publikací i novinových článků.

Nicol Jará – Zí
foto: Tomáš Koubek – Okeya

Oheň v evoluci rodu Homo

Oheň má pro všechny ty, kdož táboří, zvláštní kouzlo. „Kouzlo táborového ohně“ je i jednou z devíti hlavních zásad woodcraftu. Víme, k čemu nám oheň slouží i co pro nás znamená. V časopisu Živa, určeném všem zájemcům o živou přírodu, vycházel po celý rok 2003 seriál doc. RNDr. Zbyňka Šmahela, CSc., Evoluce rodu Homo. Sledujme ve zkratce fascinující historii našeho rodu až do onoho klíčového okamžiku...

Před více než 65 miliony let, na sklonku věku dinosaurů, přibývalo na Zemi ve velmi vlhkém podnebí listnatých lesů. Koruny stromů nabízely volný prostor s lákavými plody, a tak se pozvolna skupina hmyzožravců přizpůsobuje životu na stromech a dává tak vznik vývojové větvi primátů. S přechodem ke stromovému způsobu života souvisí přesouvání očí na přední stranu obličeje, umožňující dokonalé binokulární vidění, nezbytné k prostorové orientaci v novém prostředí, i vznik chápavých prstů. V novém prostředí není možné uhlídat více mláďat, potomků je tedy méně, období jejich závislosti na matce se prodlužuje, je jim věnována větší péče, rozvíjejí se více intelektuální schopnosti. Počet mléčných žláz se redukuje na jeden pár. Spolu s poloopicemi se vyvíjejí i opice.

Asi před 30 miliony let se v Africe formuje z úzkonosých opic větev lidoopů – čich zjevně pozbývá na významu, zvětšuje se naopak zraková oblast mozkové kůry.

Asi před 10 miliony let se objevují bezocasí lidoopi, kteří v korunách ručkovali – tak, jako dnešní gibboni – měli tedy velmi pohyblivý ramenní kloub. V té době dochází ke geologickému zdvihu východní Afriky, vytváří se oblast velké příkopové propadliny, podnebí se vysouší, prales ustupuje pestré mozaice lesů, křovin, mokřadů a otevřených travin. Pouze lidoopi ručkující ve větvích byli stavbou svého těla predisponováni k tomu, aby se začali asi před 5 miliony let pohybovat pouze po dvou zadních končetinách. Chůze po dvou umožňovala přebíhání mezi skupinami stromů, umožňovala lepší přehled v otevřeném terénu,

uvolnila ruce pro nošení stále bezmocnějších mláďat.

Vývoj šel ovšem v mnoha souběžných liniích. Zástupci různých specializovaných forem (gigantických, robustních), neschopných dalšího vývoje v měnícím se prostředí, vymírají. V linii směřující k člověku dochází k celkové přestavbě těla, ke zvětšování mozku. Rozvoj regulace tělesné teploty pocením znamená ztrátu osrstění a zvětšenou závislost na zdrojích vody.

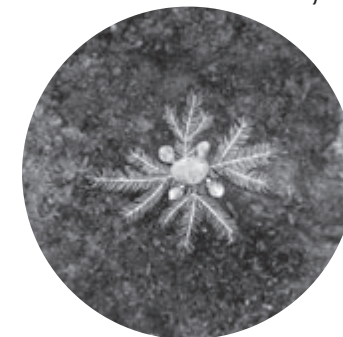
Asi před dvěma miliony let se objevují první příslušníci rodu Homo – člověk. Nalézáme první kamenné nástroje vytvořené lidskou rukou. Lidé se učí společně lovit a rozdělují potravu mezi členy své tlupy. Vytváří se tak období dětství, kdy již mládě není kojeno (a matka může znovu otěhotnět), ale samo si ještě neumí sehnat potravu. Tak se vytváří uvědoměle spolupracující společenství lidí. Příjem živočišné stravy bohaté bílkovinami umožňuje rozvoj mozku. První vlny primitivních lidí migrují ven z Afriky a osidlují Asii, později i Evropu.

Co umožnilo člověku opustit Afriku a postupně osídlit celý svět? Vedle fyzických předpokladů daných novou tělesnou stavbou to byl především lov a později ovládnutí ohně. Lov zmenšil závislost na rostlinných zdrojích i vyhledávání mrtvých zvířat a umožnil rozšíření do sušších a severnějších oblastí. Poskytl ve větší míře kvalitnější živočišné bílkoviny přispívající kvantitativnímu nárůstu mozkové hmoty, zatímco kvalitativní rozvoj určovala stále složitější sociální organizace a lovecká činnost. Masitá strava znamenala v evoluci člověka zásadní zlom, i když oproti rostlinné zvětšila jeho závislost na zdrojích vody. Lov si vyžadoval organizovanou činnost, spolupráci, domluvu

a podněcoval tak plánování lovecké strategie, vznik řeči, vzhled do budoucnosti, tedy rozvoj duševních schopností, podmíněný vznikem nových, komplexnějších neuronových spojů uvnitř mozku. Pozitivní zpětné vazby upevňovaly nabyté schopnosti a přispívaly k rozdílné sociální úloze mužů a žen i různých jedinců.

Druhou významnou, poněkud pozdější událostí, bylo ovládnutí ohně, či spíše schopnost jej udržovat. Nejstarší nález představují vypálené hrušky hlíny z Chesowanje před 1,4 mil. let, doprovázené nástroji oldowanu. Mohlo se ovšem jednat o náhodnou událost, následek požáru. V jeskyni Petralona v Řecku je ale doloženo ohniště ve vrstvách starých 1 milion let a nálezy pod 1 mil. let nejsou výjimečné např. v jeskyni Grotte de l'Escale (0,7 mil. let) bylo nalezeno pět ohnišť o průměru 1 m. Význam ohně byl nesmírný. Poskytoval teplo při migracích do chladných oblastí, umožňoval lepší přípravu stravy, chránil proti šelmám, pomáhal při výrobě zbraní i lovu a vytvářel světlo skutečné i pomyslné v šeru dávných dob. Ohniště se stalo centrem, kolem něhož se soustřeďoval život lovecké skupiny, vznikaly delší a těsnější kontakty, první rozhovory, výroba nástrojů, dorozumění, souznění a socializace. Pro sociální rozvoj lidské společnosti mělo ovládnutí ohně doslova přelomový význam.

Uspořádal Vlastík Růžička
Výňatek přetištěn se souhlasem
redakce časopisu Živa.
foto: Tomáš Koubek – Okeya a Jan
Frána – Hafran

Jíst ekologicky, zdravě a chutně – ono to spolu souvisí!

Říkalo se, že jídla jsou buď dobrá, nebo zdravá. Jenže ono je to dnes spíš naopak a souvisí to i s ekologií. Podívejme se na některé příklady:

Éčka

V potravinách jich je dnes víc než dost. O jejich škodlivosti se stále vedou polemiky, za některými „vědeckými“ výsledky lze tušit i potravinářskou lobby. Faktem je, že některá éčka neškodí (nebo nebyla škodlivost prokázána), některá mohou při dlouhodobé konzumaci vést k nejrůznějším potížím od dětské hyperaktivity přes alergie

po zvýšenou pravděpodobnost rakoviny.

Ale nejen kvůli zdraví se éčkům vyhýbám – on je to docela dobrý ukazatel kvality. Kvalitní potraviny éčka nepotřebují, ty nekvalitní (například mnohé české uzeniny) jsou éčky přímo přečpané. Zjednodušeně řečeno – emulgátory v jídle mohou značit, že se šetřilo na vajících; konzervanty, že jídlo není

zrovna čerstvé; barviva jsou většinou signálem, že potravina předstírá něco, čím není. A tak dále.

Jak to souvisí s ekologií? Před časem koloval pěkný článek chataře z Téryho chaty v Tatrách, který popisoval, jak odpad v jámě pod kadibudkou se dřív za měsíc rozložil, ale dnes zůstává v přírodě mnoho měsíců nerozložený – zřejmě vlivem konzervantů ve stravě. Zbytky

konzervantů a dalších chemických látek z potravin se dostávají do odpadních vod, do přírody; že tam nepůsobí zrovna bohulibě, je mišlím jasné. O tom, jak naše ovzduší obohacují chemičky produkující tato „vylepšení“ stravy, taky není pochyb.

Nákupní řetězce se snaží mít potraviny s co nejdelší trvanlivostí, tedy s konzervanty, aby bylo možno tyto produkty nejen dlouho skladovat, ale i vozit z druhého konce světa. A tady je další zádrhel – zbytečná doprava na dlouhé vzdálenosti znamená více kamionů na silnicích, více spálené ropy.

Vyplatí se tedy nosit s sebou do obchodu brýle či lupu, dívat se na složení výrobků, vyhledávat regionální potraviny – pomůžeme tak nejen přírodě, ale i svému zdraví.

Ovoce, zelenina

Je smutné, když v plné sezoně zraní ovoce nenajdeme v českém supermarketu jediné české ovoce. V září jsem v Bille viděl hrušky pouze z Chile (kde teď, pokud vím, končí zima) a další plody vesměs z druhého konce světa. Jejich přeprava škodí Zemi (viz výše), není to dobré ani pro nás – tyto plody se sklízí ne zralé, dozrávají uměle po cestě a ve skladech – a obsahují řádově 10× méně vitaminů než ovoce (či zelenina) uzralé v přírodě.

Dnes lidé chtějí jíst rajčata nebo jahody po celý rok, ale jistě jste již okusili, že v únoru koupená rajčata či jahody jsou naprosto bez chuti, není z nich žádný požitek. Vraťme se trochu k moudrosti našich předků a dávejme přednost sezonním potravinám!

Nápoje

Ve školách hustí do dětí, že kdo třídí odpad, je jednička. S tím

naprosto nesouhlasím – jednička je ten, kdo zbytečně odpad nevytváří. (Třídí je až „dvojka“.) Naše příroda je zaneřáděná odhozenými PET lahvemi (a naše tělo je často zaneřáděné jejich obsahem). Nápoje v PET láhvi bývají buď přílišně přeslazené (půl litru koly vyčerpá doporučenou denní dávku cukru), nebo obsahují umělá sladidla, která doporučují snad jedině zubaři, ostatní (osvícení) lékaři před nimi varují. Aspartam, sacharin, cyklamát či acesulfam K ne náhodou patří k nejškodlivějším „éčkům“ vůbec a děti by je neměly vůbec konzumovat.

Z PET lahví se uvolňují do nápoje škodlivé látky, nejvíce v případě kyselých nebo teplých nápojů (nebo alkoholu). Nedávno o tom byl pěkný pořad na stream.cz (v pořadech „A dost“).

Lepší je pít vodu z kohoutku, můžeme si ji ještě vylepšit dobrým filtrem (ne každý filtr je dobrý a vhodný). A kdo má rád sladké, udělá dobře, když si sám udělá z čerstvého ovoce sirup. Pití ze sirupu neobsahuje tolik cukru, je zdravější – a za výrobu sirupu lze získat pěkné orlí pero. (Levnější kupované sirupy často obsahují konzervanty, ty dobré bývají drahé.)

Palmový olej

Je těžké dnes najít v obchodě sušenku či oplatku, která by v sobě neměla palmový olej. Výrobci se z něho dobře vyrábí, ale našemu zdraví neprospívá (obsahuje spíše nasycené mastné kyseliny, při pěstování palm na olej tečou pesticidy proudem...). O devastaci tropických pralesů jste již jistě slyšeli, dalším problémem je opět přeprava přes půlku zeměkoule.

Bylo by tedy dobré výrobky s palmovým olejem bojkotovat. Znamená to ovšem vzdát se různých tatranek a fiderek (a vůbec všeho od Mondelez – Opavia, kde mají tu drzost psát například na lázeňské oplatky s palmovým olejem „tradiční receptura“). Pokud nechceme kupovat předražené bio sušenky v prodejnách zdravé výživy, uděláme nejlépe, když si něco upečeme sami (taky na čín) a místo Hery a dalších podobných tuků, které dnes rovněž palmový olej obsahují, použijeme pěkné máslo či sádlo jako naše babičky. (Před 30 lety, když byly platy 10× nižší než dnes, stála čtvrtka másla 10 Kčs. Takže dnes to drahé máslo stále tak úplně drahé není.) Představu ze 70. let, že máslo a sádlo jsou nezdravé, dnes vědci a lékaři naštěstí revidují.

Všeho s mírou

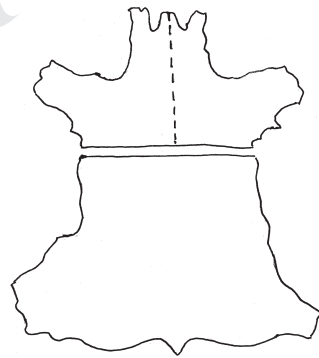
Uzeniny se škodlivým E250 nám nejspíš neublíží, když si je dáme jen občas, ale denní konzumace se může po letech dost nepříznivě projevit. Podobně je to se vším – je dobré mít pestrou stravu, nekupovat zbytečně velké zásoby (které vedou buď k přejídání se nebo k velkému vyhazování zbytků a zkažených věcí), raději si místo dvaceti deka něčeho levného (koupeného „v akci“) koupit za stejné peníze deset deka něčeho opravdu dobrého. Pomůžeme tím svému tělu, svým chuťovým buňkám i naší planetě.

A my woodcraftěři máme výhodu – ve Svitku najdeme ve skupinách činů 4A, 4C, 4G a 4J ty nejlepší návody na vše dobré kolem tak příjemné činnosti, jako je jídlo.

Jiří Macek – Čiksika
foto: Tomáš Macek – Netopýr

Kožené košile

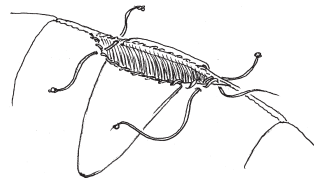
Za starých dob byly kožené košile i na běžné denní nošení, po masivním nástupu látek však byly kožené košile čím dál víc využívány pro slavnostní příležitosti a často byly fantasticky zdobené (angl. *scalp shirt*, *war shirt*).

1 – Z dolní části kůže vznikne tělo košile, z horní části a krku rukávy.

nožiček, které tvoří nádherně divoký dojem.

Nejprve se stříhem zarovná část kůže, kam později přijdou rukávy, a pak se sešijí ramena z rubu. Uprostřed se nechává dostatečný otvor pro hlavu (měřit, zkoušet!). Vnitřní okraj krčního švu je nejvíce namáhané místo celé košile, proto se často přidával ke švu jeden svařovací řemínek (obrázek 2), někdy se tenčí okraj švu vyztužil obšitím tenkým řemínkem (obrázek 3).

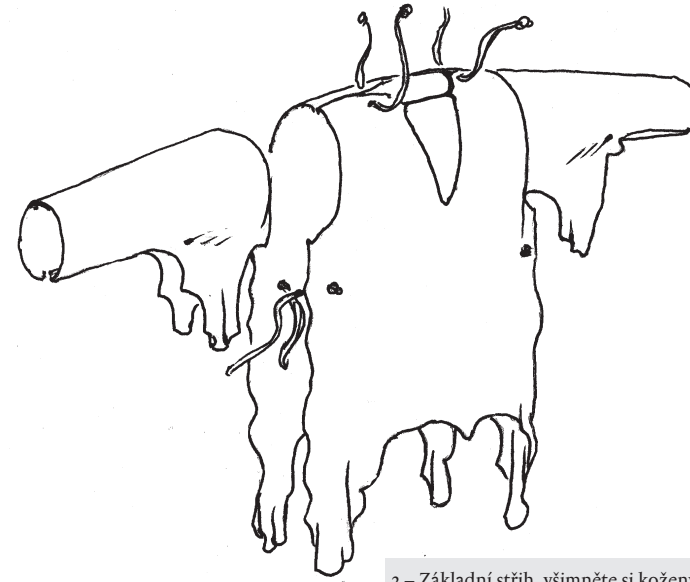

3 – Obšití krčního otvoru řemínkem, stahovací tkanice.

Potíž s koženými výrobky je, že rychle navlhnu a pomalu vysychají, a když se to často opakuje, tak tvrdnou a praskají. Indiáni používali vesměs podomácku mozkem činěné kůže (angl. *brain-tanned buckskin*), nejlépe z vidlorohů nebo tlustorohých ovcí, méně z jelenů či jelenů, což jsou nádherné materiály jemné, vzdušné, tenké a přitom pevné. Kdo chce mít košili jako originál z muzea, bez mozkovky se neobejde. Na košili berte tu nejtenčí jelenici, jakou seženete. Sešívát lze bavlněnou nebo lněnou nití protaženou voskem, starší originály jsou často šité šlachou.

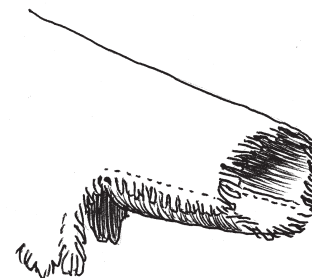
Stříhů na košili je více, záleží na velikosti kůže a kmenových zvyklostech. Nejjednodušší a nejčastější je styl ze dvou kůží velkých ovcí nebo vidlorohů, příp. ze středně velkého jelena, která připomíná volné pončo s rukávy.

Podle stříhu (obrázek 1) přeměřte a přestříhnete kůži zhruba ve třetině. Dvakrát měřit, jednou řezat! Z části s krkem přeložené napůl vznikne jeden rukáv. Zadní díl bývá o kousek delší než předek, vyberte si na něj větší z kůží, které máte k dispozici. Při správné velikosti kůže se ponechává téměř přirozený tvar kůže včetně nerovných tenčích okrajů a případně

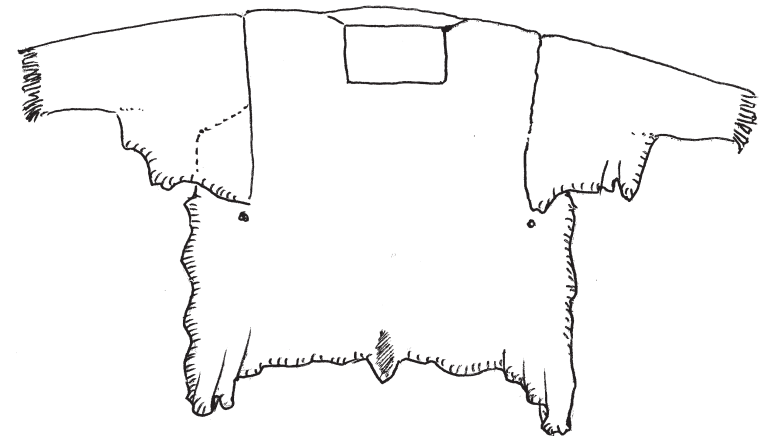

2 – Základní stříh, všimněte si kožených tkanic u krku a na bocích.

Rukávy se přiměřily na šíři u zápěstí tak, aby se jimi pohodlně prostrčila ruka, a zastříhly a sešily se zhruba k lokti, část kryjící paže a podpaží, což je širší část kůže včetně částí předních nohou, zůstala otevřená. Nedostávalo-li se dostatečně kůže na obepnutí mužného zápěstí útlým krkem laně, lze nastavit, běžně se to tak dělalo (obrázek 4). Rukávy se přišijí zadním stehem, šev by měl být kousek pod ramenem. Oblíbeným trikem používaným na severních pláních a plateau bylo nechat kus kůže v podpaží navíc, ten rukáv překrýval, táhlo tak méně na záda (obrázek 5).

4 – Nastavení šířky rukávu.

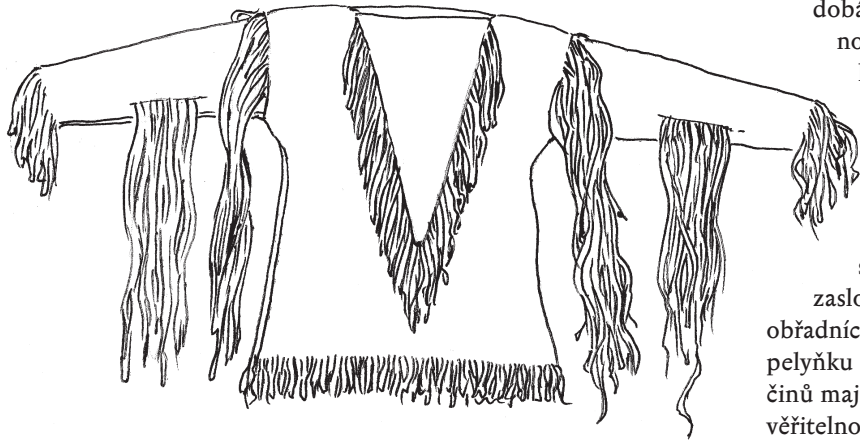
5 – Stříh severních plání se zdviženým podpažím.

podpažím stáhla jedním řemínkem. V malém množství případů bylo řemínků více. Na jižních pláních (Kajovové, Komanči, Lipani...) byly v oblibě užší kožené košile, krejčovsky lépe zpracované, s plně sešitými rukávy a boky (obrázek 6).

U jednoduchých modelů se švy překryly výšivkou z jedné řady korálek líným stehem, ve starých dobách z větších pony korálek.

A kdo chce něco opravdu parádního, přidá korálky nebo ursoními ostny vyšívané pásy na ramena a rukávy – vzory a techniky vyšívání se lišily podle kmene, nejlépe bude podívat se do některé z muzejních obrazových databází nebo do knih. Kolem pásů se pak přidávaly skalpy z vlasů nebo žíní, kožešiny z hranostajů nebo kožené třásně (obrázek 7) a omotávka z quillu. Pozor, na třásních nešetřit! Často na ně padla jedna další kůže. Krásný efekt v pohybu dodá prostehování kožených třásní s vloženými korálky.

Speciální košile výjimečných jedinců nebo válečných spolků se mohly ještě barvit (např. u siouxského spolku

6 – Střih z jižních plání.

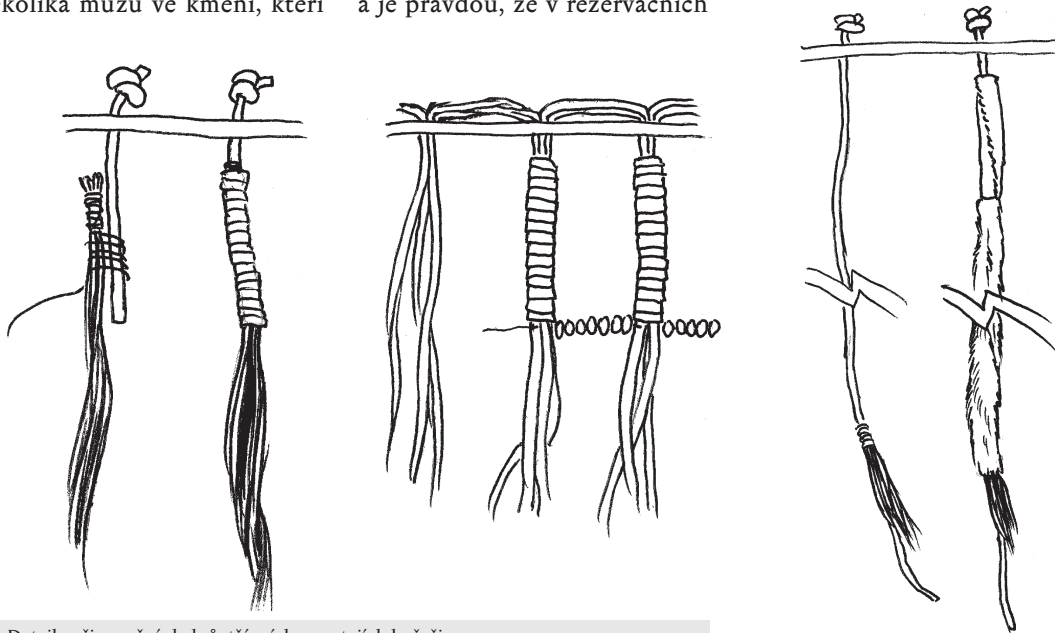
Železných srdcí horní polovina modrá, dolní žlutá, na jižních pláních se barvilo zeleně nebo žlutě, Vrány a kmene plateau mohly mít tmavomodré mázance, kmene kolem řeky Missouri (Mandan, Arikara, Hidatsa) milovaly rudou hlínku) nebo doplnit kresbami hrdinských činů z válečných výprav (viz barevné snímky vzadu).

Měli byste vědět, že vlastnictví zdobené košile bylo právem jen několika mužů ve kmeni, kteří

si právo nosit takovou košili vysloužili činy, a pojily se k ní velké závazky. Majitel skalpové košile musel do útoku vyjíždět první, ustupovat poslední, jeho povinností bylo zachraňovat raněné nebo padlé kamarády, rozdávat poslední jídlo v dobách nedostatku ostatním, chránit vdovy a sirotky. Pokud v něčem selhal, byla mu košile odebrána. Přísnost pravidel se v různých kmenech lišila a je pravdou, že v rezervačních

dobách, kdy se tradiční kmenová struktura rozpadla, se košile rozmohly bez dalších zábran. Ale dodnes když vidíte pravou košili pokrytou kresbami dávných dobrodružství zdobenou skalpy, které připevňovali zasloužilí bojovníci za zpěvu obřadních písní v dýmu prérijního pelyňku za recitování rekovných činů majitele, a vyšívanou s neuvěřitelnou pečlivostí a láskou příbuzných žen – no, pořád z toho ta síla cítit je. Takže před tím, než si takové ošacení budete pořizovat, nejdřív se zamyslete, proč je vlastně chcete a zda si je opravdu zasloužíte. Podle mého názoru má jakýsi ozvuk dávného významu pro woodcraftera taková košile, kterou schválil kmen nebo, ještě lépe, vám ji kmen nebo kamarádi darovali. Inu, zvažte sami.

Jan Křístek – Tewlikit
kresby: autor

7 – Detaily připevnění skalpů, třešní, hranostajích kožešin.

Válečná zimní výprava

jak ji zažil Dvoje legíny z kmene Vran

Blíží se zima a to je období vyprávění příběhů. Nalijte si horký čaj, zachumlejte se do deky a poslyšte vyprávění z daleké, i když vlastně ne zas tak daleké minulosti, nějakých 150 let, který vyprávěl náčelník Dvoje legíny z kmene Vran. Třeba vás inspiruje k tomu vykonat něco hrdinského. Nemusí to být zrovna krádež cizích koní, ale malé překonání vlastní pohodlnosti a lenosti. Vypravte se do sněžení a sloty venku, třeba tam na vás čeká dobrodružství a šance poznat o trochu více sebe sama anebo své kamarády. Zkuste vyjít v ústrety dobrodružství všedního dne.

Na podzim, ještě než přišly studené větry, jsme podnikli několik loveckých výprav až k Býčím horám a podél Mušlové řeky. Dny se postupně zkracovaly a jednoho dne zrána jsme se probudili uprostřed mrazivého blizardu. Všechno bylo přikryté sněhem, ale my jsme měli dost zásob, byli jsme v bezpečí a v teple. To byly dny, kdy jsme se navštěvovali v týpích a staří muži vyprávěli příběhy našich praotců. Tolik jsem toužil vyrovnat se hrdinským skutkům těch starých hrdinů! Přímou jsem prahnul po tom, aby mé jméno také opakovali mí vnuci, až odejdu do Tábora na druhé straně.

I když začátek nového roku počítáme ode dne, kdy začne padat první sníh, tohle byl ještě čas padajícího listí. Opravdu, za pár dnů začal foukat teplý vítr a všechen sníh začal tát a začala se objevovat suchá, holá místa. Někdy tou dobou jsem zaslechl, že Chlupatá hlava chystá válečnou výpravu do země Lakotů a já jsem byl první, kdo ho požádal, aby se mohl připojit.

Chlupatá hlava podnikl náležité obřady a přípravy a za dva dny jsme za rozbřesku vyrazili. Bylo nás třináct. Vyrazili jsme pěšky a s sebou jsme vedli dva nákladní koně se zásobami. Chlupatá hlava měl sen o lakotských koních u Velké řeky v místě

kousek pod ústím Švestkového potoka. Šli jsme podél Šípového potoka až k Jelení řece, tu jsme přebrodili

u Doupěte horského lva a dál jsme se pak proklikali mezi kopci kolem Mušlové řeky. Nakonec jsme dorazili, to už bylo poměrně pozdě v noci, na jižní výběžek Býčích hor a utábořili se v hustém borovém lesíku. Už jsme byli na cestě nějaký čas a zásoby sušeného masa prakticky došly. Vyslali jsme dva lovce, ať se podívají po mase, a oni se zanedlouho vrátili se dvěma bizoními kůžemi a s takovou spoustou masa, kolik byli schopni unést. Upekli jsme si nejlepší kousky a uložili se k spánku, ani jsme nestavěli stráž, protože jsme byli přece jen ještě kus od lakotského území. Spali jsme až do východu slunce, ráno se opláchl v potoce, mezitím pomocníci rozdělali oheň a dopekli zbytek masa. Posnídali jsme, zbytky zabalili s sebou a pokračovali dál na sever.

Vítr foukal stále od západu a téměř všechny sníh už zmizel. Všichni už jsme se těšili na to, až se trochu ochladí, protože chůze ve studeném bahně byla velmi unavující. Večer jsme došli už k Mušlové řece. Mladší muži chtěli přespat přímo na místě, ale já a Chlupatá hlava jsme byli pro to, abychom řeku přebrodili ještě večer a přespali až na druhém břehu. A slovo nositele dýmky bylo zákon, takže se západem slunce jsme už byli všichni na druhém břehu.

Utábořili jsme se pár mil severně nad místem, kde stojí dnešní město Roundup na úpatí kopce, kolem něhož bylo několik skalisek s borovicemi na vrších. Panovalo krásné počasí a tak jsme zalehli, aniž bychom se zdržovali stavěním nějakého úkrytu nebo stavěním stráží, protože skály nás hezky chránily před slabým větříkem, který se začal zdvihát od severu.

Tak někdy po půlnoci jsem se probudil s pocitem, jako bych dostal od někoho facku do tváře. Krajinu kolem jsem v hluboké tmě vůbec nepoznával a byla mi hrozná zima. Nebylo divu, protože mi vítr odfouknul příkrývku pryč. Hustě sněžilo a štěrbinami mezi skalami se svištivě protahoval severovýchodní víchř. Vzbudil jsem ostatní, bál jsem se, aby ve spánku bez dostatečné ochrany neumrzli. Někteří z mladších mužů spali po dlouhém pochodu tak tvrdě, že si nevšimli změny a už necítily části těla. Lasička necítil nohy od kolen dolů a nebyl schopen se postavit. V přibývajícím sněhu a hluboké tmě jsme se přesunuli hlouběji do skal asi míli na západ, kde jsme byli lépe chráněni před víchřem. Lasičkovi jsme třeli nohy sněhem, posadili ho k ohni a zabalili do příkrývky.

Báli jsme se znova usnout a schoulili se k sobě, záda směrem ke skále. Teplo z ohně se trochu odráželo od skalní stěny a pomáhalo, abychom byli alespoň trochu chráněni před mrazem. Tak jsme se dočkali toužebně očekávaného rozbřesku. Ale místo toho, aby světlo přineslo úlevu, dále se ochladilo. Opekli jsme si zbytek masa, co jsme měli s sebou, což nám zvedlo náladu. Taky přestalo sněžit a Chlupatá hlava nás s východem slunce chtěl hnát dál. Jenomže jakmile jsme začali balit věci na naše nákladní koně, setmělo se a sníh se začal sypat zas. Náčelník se tedy, i když s nechutí, rozhodl, že bude lépe vyčkat tam, kde jsme. Víchř i sníh nabíraly na síle, foukání větru se změnilo ve svištění a to přerostlo v temné vytí. Sníh padal tak hustě, že nebylo vidět prsty na konci natažené paže. Živili jsme náš malý ohýnek všim,

co jsme našli, hrabali jsme ve sněhu, abychom našli nějaké větve, protože oheň byla nyní naše jediná ochrana před umrznutím. Hledáním dřeva střídáním rozechříváním namrzlých rukou a nohou jsme strávili celý den a noc, pak další den a noc a pak ještě jednu. Ráno následujícího dne se konečně objevilo slunce, ale v křišťálově průzračném vzduchu začalo teprve pořádně mrznout.

Už dva dny jsme neměli nic k jídlu, všechna zvířata byla zalezlá, a tak jsme se rozhodli, že se pokusíme prorazit sněhem k ústí Švestkového potoka, kde je obchodní stanice. Sněhu bylo na pláni asi do půli stehů a místy v závějích i víc, než je výška koně. Trvalo nám asi čtyři dny, než jsme tam došli, ale do tábora domů to bylo ještě dvakrát tak daleko a Chlupatá hlava se za žádnou cenu nechtěl vracet jako spráskaný pes.

Tenkrát jsem měl na sobě jen rozedraný pár kožených legín, a jak jsme vyrazili, pomalu jsem přestal cítit nohy. Sundal jsem tedy červenou deku, kterou jsem měl kolem ramen, a rozpáral ji na legíny, které jsem si natáhl přes ty staré. Měli jsme s sebou kůži uloveného bizona, ta ale byla zmrzlá do tvrdého balíku, a tak jsem si z ní ořezal dlouhé chlupy a nacpal je mezi své staré a nové legíny.

Někomu se podařilo ulovit jelena. Chlupatá hlava pekl nějaké maso nad ohněm, a když si mě všiml, jak se blížím ve svém novém outfitu, vytřeštil oči. Měl jsem nohy jako dva kameny. Začal volat: „Hledme, kdo to jde! Není to bojovník Mnoho legín!“ a ostatní se mohli smíchy potřhat, měli poznámky, že už nemusím nic jíst, když jsem tak vypasený, ať si sním některé z vrstev svých legín a podobně. Těmi řečmi mě častovali ještě asi tři dny, dokud jsme se nedoplahočili k obchodníkovi na Švestkovém potoce. V obchodě si běloch všiml mých legín a ptal se jednoho z nás, který uměl trochu anglicky, jak se jmenuju. Když mu řekl, že Mnoho legín, tak mu obchodník nerozuměl a zeptal se, jestli Dvoje legíny a můj kamarád, aby se v tom moc nerýpal, odvětil, že ano, že tak je to správně. A tak mi to zůstalo.

Počasi bylo nadále hrozně studené a pořád padal sníh. Mnoho dnů jsme se táhli podél Velké řeky a hledali nějaký šajenský nebo lakotský tábor, často jsme museli tábořit a čekat, než se umoudří počasí. Plahočili jsme se tak skoro dva měsíce, až se dny začaly pomalu prodlužovat. Nakonec jsme přece jen vypátrali malý tábor Lakotů a ukradli jim asi padesát koní. Pak začalo znova sněžit, ale tentokrát jsme byli rádi, protože sníh zakryl naše stopy.

Na zpáteční cestě se stádem koní jsme zase jeli kolem obchodníka na Švestkovém potoce a on si mě pamtaval a zase mi říkal Two Leggings, Dvoje legíny. Až do konce výpravy jsem ty dvoje legíny nesundal a byl rád, že mi je teplo. Jak se začalo trochu oteplovat, sníh ztěžkl natolik, že pro koně bylo velmi obtížné se jím brodit, navíc byl problém s pastvou a museli jsme je postupně nechat být, protože už nemohli dál.

Do tábora jsme se vrátili až začátkem jara a to už nám zbyl z původního stáda jen jeden kůň. V táboře nastala velká radost a oslavy, protože po takové době už jsme byli pokládáni za jistojistě mrtvé, umrzlé v ledových pláních. První, kdo mě po návratu pozval na jídlo a na dýmku, byl náčelník Dvě břicha, slavný medicínman, a ptal se, jak se nám na výpravě vedlo. Když jsem skončil vyprávění, tiše kouřil a přemýšlel, dokud nebyla dýmka prázdná. Ze začátku mě nazýval mým starým jménem, Velký jeřáb, ale po chvíli se usmál a začal mi říkat Dvoje legíny. A už to tak zůstalo.

Tak jsem přišel ke svému jménu.

Pro Woodcraft přeložil Jan Křístek – Tewlikit, z knihy Peter Nabokov: Two Leggings: the Making of a Crow Warrior, Vail-Ballou Press 1967

foto: archiv autora

ilustrace: Tomáš Macek – Netopýr

„Ubrodům“

Samozřejmě, že nejlepší bunkry jsou ty, které si děti postaví samy z dek, matrací a sušáků na prádlo. Pokud se ovšem někdo chce ve stavbě bunkru také umělecky angažovat, doporučuji ubrodům, to jest ubrus v podobě domečku. V návodu popisují výrobu domečku, který je na obrázku. Kdo nemá doma tolik zbytků světlých látek na stěny domku, nebo se s tím nechce tolik babrat, může šít z metráže. Patchworkoví nebo folklorní nadšenci si můžou naopak domek přizdobit aplikacemi všemožných druhů a inspirovat se třeba lidovou architekturou.

Potřebujeme:

- nitě
- špendlíky
- šicí stroj
- krejčovskou míru
- zbytky různých látek
- plátno na podšíť patchworkových stěn

Postup práce

Změříme si plochu stolu, jeho výšku a obvod. Náš stůl je oválný, ale věřím, že valná většina lidí má stoly obdélníkové. Budeme tedy sešít obdélník odpovídající stolní desce, což bude střecha, a obdélník, jehož kratší strana odpovídá výšce stolu a délka odpovídá obvodu stolu, to budou stěny domku.

• Střecha, stěny

Střechu jsem ušila z čeveného flanelu a připojila k ní ještě řadu tašek bobrovek našitých při horním okraji dlouhého obdélníku.

Dlouhý obdélník – stěny – je v našem případě ušit ze zbytků světlých látek a podšit je starým prostěradlem pro zpevnění a zakrytí švů vespod. Ve stěnách

samozřejmě nesmí chybět okna a dveře, které jsem prostříhla a obšila hnědou látkou.

Po dokončení všech architektonických prvků sešijeme k sobě kratší strany stěn a přišijeme

k nim střechu. Pak už se děti mohou nastěhovat.

Veselé chvíle v ubrodomečku přeje

Iva Jurkovičová – Olowanteča
foto: autorka

Tuto část můžete po čárkované čáře odstříhnout a začít si skládat kartotéku plnou dobrých receptů a písniček. Uvařte si něco dobrého a přitom si krásně zapívejte.

Jak využít kapra téměř se vším všudy

Tenhle recept jsme doma vyzkoušeli o loňských Vánocích, a jelikož je právě teď ta správná chvíle, kdy dodat Woodcraftu recepty, které můžou dojít uplatnění o Vánocích letošních, rozhodl jsem se, že se o něj s vámi podělím.

Je to recept, který nám loni umožnil naložit s kaprem, jako se myslím nakládalo kdysi na přerůch s bizony, a spotřebovat ho téměř do poslední mrtě.

Z kapra jsme toho donedávna o Vánocích docela dost vyhazovali. Tak třeba šupiny, kosti anebo vnitřnosti. Loni jsem se ale tak trochu zařekl a zkusil chudáka šupináče, kterého jsme na Štedrý den zkonzumovali, zužitkovat, co to jen půjde.

Tak například šupiny se dají sedm dní máčet ve vodě (den co den vyměňované), poté vydrbat kartáčkem, naškrobit, vyžehlit přes plátno a použít jako tradiční materiál pro vyšívání. (Zkuste si je schválně letos připravit, v příštích číslech Woodcraftu si o tom pak můžeme povědět něco víc). Z obávaného žlučníku se dá slít žluč, usušit a pak použít jako přírodní odmašťovadlo třeba při malování. No, a z vnitřností, které zbudou, se dá připravit následující receptura čínské tradiční kuchyně. Měla úspěch a woodcrafter rybář a rybníkář si myslím může využít i jindy než jen o Vánocích. Posílám jej dál v té podobě, v jaké jsem se s ním seznámil v *Obrazové kuchařce Panoramny* autorek *Thang Jüngling* a *Laděny Šibrové*, vydané v šerém dávnověku roku 1988. Ať slouží!

Dušené rybí vnitřnosti

Co je potřeba: Vnitřnosti a maso z hlavy kapra, pórek, 6 stroužků česneku, 2 lžíce sójové omáčky (ideální je japonská z prodejen se zdravou výživou, neobsahuje vůbec žádná „éčka“ a je cenově nejvýhodnější), lžička sušeného či kousek čerstvého zázvoru, lžička Solamylu nebo Maizeny, sůl, pár lžic oleje na smažení.

Postup: Použijeme běžně užívané vnitřnosti (odstraníme akorát ten žlučník) a navíc i plovací měchýř a střívka. Přidáme maso z kapří hlavy. Střívka a měchýř rozstříhneme nůžkami, dáme do misky, zasypeme solí, pečlivě promneme, propláchneme teplou vodou. Zopakujeme dvakrát až třikrát. Nakonec zalijeme střívka octem, zasypeme solí, promneme a opláchneme studenou vodou. Delší střívka přestříhneme na kratší kousky.

Do pánve či woku nalijeme olej, rozpálíme, přidáme spodní, bílou část pórku šikmo nakrájenou na proužky. Krátce osmažíme, hned přidáme všechny vnitřnosti a maso z hlavy. Smažíme tak dlouho, až se úplně vysmaží voda, kterou vnitřnosti pustí. Přitom pomalu obracujeme obsah pánve obracečkou či vařečkou. Přidáme sójovou omáčku, polovinu česneku nakrájeného na plátky, sůl, zázvor práškový či čerstvý, oloupaný a taktéž nakrájený na plátky, k tomu cca 8 lžic vody. Pak přikryjeme pokličkou a dusíme na prudkém ohni cca 5 minut. Pokud se voda vyvaří, přidáme další, vnitřnosti musí být aspoň trochu ponořené. Nakonec přidáme do pánve zbytek česneku a zelenou část pórku. Šťávu zahustíme lžičkou Solamylu nebo Maizeny, rozmíchanou ve dvou lžicích vody. Až zhoustne, pánvi zatřepeme, vypneme oheň a hned podáváme, s rýží nebo pečivem.

Tomáš Jurkovič – Jerry

Vodjíždím

hudba i text Wabi Ryvola

1. Zas žlutne zem a stromy svlíkaj listí
 rána sou kalný a slunce nezná stín
 blíží se den kdy nejste si moc jistý
 až vlak zahouká že nevodjedete s ním.

A D
 Vodjíždím a za sebou mám babí léto
 E E7 A
 vodjíždím a barvy sbírám do očí
 A D
 vodjíždím a vůbec nevím k čemu je to
 E E7 A
 vodjíždím a nikdo se nevtočí
 A D
 Vodjíždím a nemám ani zdání
 E7 D A
 co je tam kam supí ten můj vlak
 A D
 vodjíždím a mám jediný přání
 E E7 A
 vrátit se zas zpátky jak na jaře pták.

2. Vlak nečeká na slunce zimomřivý
 šátek je bílej a holka nezná pláč.
 Pár drsnejch slov a všechno je hned jiný
 kouř z cigaret a je z tebe zase rváč.

Vodjíždím a za sebou mám babí léto...

3. Rok chodí sám jak barvy v kalendáři
 má noci chladný a sem tam bílej den.
 Jak starej strom nosí počasí v tváři
 léto je pryč a jaro za rohem.

Vodjíždím a za sebou mám babí léto...
 G A G A G A G A
 Vodjíždím, vodjíždím, vodjíždím.

Touto dobou máme babí léto skutečně už za sebou.
 Přesto přejí pěkné chvíle při zpívání.
 Písníčku si můžete poslechnout na youtube.com.

Docela nedávno jsem se po dlouhé době dostala do Veletržního paláce. Chtěla jsem vidět výstavu Jana Zrzavého, a protože si musíte koupit lístek do celého objektu, prošla jsem postupně tři patra českého umění především 19. a 20. století. Veletržní palác má zvláštní atmosféru, zvenku je to krásný čistý funkcionalismus, vnitřní prostory nesou jasnou stopu rekonstrukce začátku 90. let minulého století, použité materiály v interiéru a výstavní panely už mají své nejlepší roky za sebou. Procházíte se po zašlém linoleu mezi alejemi instalačních panelů, na kterých visí nejznámější díla našich malířských velikánů. Měla jsem takový zvláštní pocit jako bych se ocitla v bezčasé bublině, kde sice ve špatném osvětlení, zato o to více září výtvoř lidského ducha.

Na tenhle zážitek jsem si vzpomněla v jeden z krásných podzimních dnů při procházce naší novou úvalskou alejí, vysázenou teprve nedávno. V podzimním

slunci mi připomněla Slavíčkovo impresionistické obrazy visící ve Veletržním paláci. K putování patří zastávky i návraty. Zastavujeme se, abychom si připomněli.

Vracíme se, abychom se dokázali zastavit.

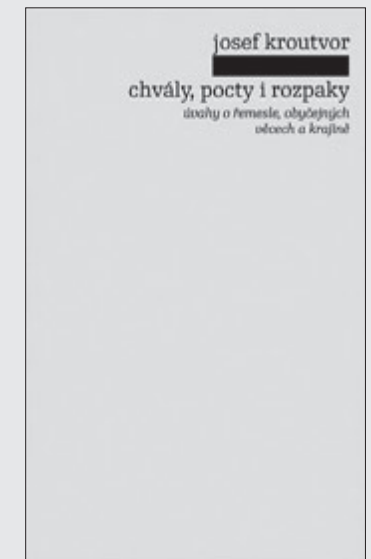
První z knížek je tak trochu o těch návratech, v té druhé jsme naopak nabádání k zastavení.

Aleje české a moravské krajiny
 Markéta a Petr Veličkovi a kol.
 Dokořán, 2013

Aleje jsou dnes považovány za samozřejmý kulturní fenomén. Jaká je ale historie a prazáklad

vzniku alejí? O kterém historickém období hovoříme jako o vrcholné době alejí a které druhy stromů v alejích převažují? A jsou i jiné aleje než stromové? Pro mě osobně jsou aleje spojením respektu a úcty k minulosti. Respektu k paměti přírody a úcty k těm, kteří aleje vysázeli s vírou v budoucí generace.

Chvály, pocty i rozpaky
 Josef Kroutvor
 Pulchra, 2015

Drobná esejistická knížka plná úvah o řemesle, obyčejných věcech a krajině. Píše se v ní o dobré hlíně a polibku ohně, o poezii „hand made“, o krajině a větru, o venkovské hospodě, o četbě na pokračování a také o tmě, o počasí a ještě o jiných věcech. Ale hlavně o svobodě ducha. Moje oblíbená úvaha je *Chvála malého „špačka“*.

Gabriela Modřanská

Křupavý chlebiček

Pečení chleba v táborové peci

Ještě teď cítím tu křupavou kůrčičku na chlebu, který jsem vytáhl z kamenné pece na ligovém táboře. Ale pěkně po pořádku. Vše začalo už doma, když jsem si pomyslel, že by bylo fajn si vyzkoušet pečení chleba v přírodě. Následně jsem kontaktoval kmen Mamutů a poprosil je o nějaké zkušenosti s výstavbou kamenné pece, se kterými jsem dorazil na tábor.

Na místě starých pecí jsem dostal povolení vystavit pec novou. Archeologové by ze mne neměli radost, neboť jsem použil jak místo, kde stála pec původní, tak část materiálu z ní. Starší pec jsem rozšířil a vymazal jílem, kterého byl v řece dostatek. Jenže jak udělat střechu? Medvěd znalý poměrů věděl, kde se nachází široké placaté kameny, které jsme přemístili na staveniště. Bez něj a pomoci Sama a Mokrouše bych je sám nosil dlouho. Kameny jsme naskládali na stávající část a vytvořili tak střechu. Díry byly vymazány jílem a zasypány hlínou. A tak tu stála moje první pec s kamennými dveřmi a nízkým komínem.

Ráno druhý den jsem zadělal na těsto (do ešusu jsem dal kostku klasického droždí, které jsem nechal vykynout v mléce a troše cukru; do kotlíku vysypal 600 g mouky, kterou jsem osolil, přidal kmín, kvásek z ešusu a doplnil vlažnou vodou, aby bylo těsto vláčné; a pak jen hnětl asi 10 minut a nechal kynout v teple). Zatímco těsto pracovalo, zatápěl jsem v peci (asi tak 2–3 hod.). Celý nedočkavý jsem z pece netrpělivě vymetl uhlíky a plochým klackem tam „šupnul“ dva bochníky těsta. S těstem do pece putoval ešus s vodou, které jsem tam dal zbytečně moc, bývalo by stačilo čtvrt ešusu.

U pece bylo potřeba uzavřít jak komínovou část, tak dveřní a vše pořádně vymazat jílem. Jelikož jsem nevěděl, jak dlouho se chleba peče, otevřel jsem pec po hodině ke kontrole, ale těsto bylo ještě syrové. Nechal jsem jej tam ještě další hodinku, ale těsto se i tak nedopeklo ze spodní strany, která seděla na hlíně. Chleby jsem dopekł později na ohni.

Přemýšlel jsem proč to? Ježek tvrdil, že to bylo nejspíše proto, že pec byla příliš velká a že komín byl moc nízký, a tak tam nebyl dostatečný tah k jejímu pořádnému rozpálení. Proto jsem pec přepřepočoval. Spodní komínový otvor jsem zazdil a ve střechu udělal díru,

kterou jsem díky obložení z kamene a jílu zvedl ještě o 30 cm. Tím vznikl komín. Dále jsem vykopával v peci místo pro umístění kamene, na kterém by pak mohl jak hořet oheň, tak být položen chleba.

Těsto jsem také udělal jinak, neboť to první mělo moc droždí a mělo kvasnicovou chuť. Proto jsem použil jen polovinu sáčku sušeného droždí, které jsem nerozdělával, ale nasypal přímo do vznikajícího těsta.

Opět jsem zadělal těsto a šel vytopit pec. Jelikož bylo vlhko a zpočátku to moc nehořelo, vyhříval jsem ji asi 3–4 hod. a pak opět pec vymetl od uhlíků. Byl to pořádný žár, proto jsem byl rád, že jsem měl připravenou delší větev, abych se nespálil. Tentokrát jsem nasypal trochu mouky na spodní kámen a pozoroval, co se bude dít. Jelikož mouka hnědla a černala, nechal jsem pec chvíli otevřenou a až pak jsem do ní „šupnul“ těsto.

Neměl jsem žádné hodiny, a tak jsem pec otvíral často, což také nebylo nejlepší. Ale chleba se tentokrát upekł příjemně křupavý a moc dobrý.

Chcete to zkusit také? Pak nabízím několik zkušeností, na co si dát pozor.

- Pec udělejte velikou tak akorát na množství bochníků, které v ní chcete péct (já ji měl zbytečně moc velkou (60×60) – tak asi na 8 mých bochánků).
- Na podlahu v peci umístěte kámen (jednak na lepší propečení chleba, jednak kvůli čistotě).
- Pec pořádně vymeťte, aby v ní nebyly uhlíky – jinak bude chleba vonět kouřem, a ne chlebem.
- Mějte k dispozici lopatu (já jsem musel vše vyrýpat špičatým klackem) a také ochotné kamarády (mně pomáhal Sam a další).

Příště bych chtěl před pečením chleba vyzkoušet i mletí mouky.

Jan Kowalczyk – Fox

Krkavci a vrány

Havran versus krkavec

Vážená redakce, vážená překladatelko, se zájmem jsem si ve Woodcraftu 2/2017 přečetl překladový článek *O původu posvátné dýmky (Černonožci)*. Velmi se mi líbil. Dovolil bych si vás však upozornit na drobnou lingvistickou a zároveň ornitologickou chybu: v příspěvku se vícekrát objevuje termín „havran“.

Zřejmě se jedná o nesprávný překlad anglického slova „raven“, které však znamená „krkavec“. Havran se řekne „rook“. Tento překladatelský omyl se vine jako červená nit českou krásnou i vědeckou (!) literaturou již od prvních překladů slavné baladické básně Edgara Allana Poea. („Krkavec“ se tehdy údajně překladatelům nelíbil.)

Navíc – jak je všeobecně známo – havran (*Corvus frugilegus*) v Americe nikdy nežil. Na rozdíl od krkavce. V Severní Americe jsou známy minimálně dva jeho poddruhy: *Corvus corax principalis* a *Corvus corax sinuatus*. A tento vskutku majestátní pták byl skutečně mnohými původními národy severní části amerického kontinentu považován za tvora mytického a posvátného.

Zvědavější čtenáře bych rád odkázal na článek Tomáše Zvědělíka „Krkavci a vrány“, jenž uveřejnilo Poselství světa v kruhu 3/2016.

S modrou oblohou

Petr Majer

Krkavec se cítil velmi osamělý. Chodil sem a tam po písčité pláži, kterou tu po sobě zanechala velká potopa. Svět byl v té době prázdný; až na slunce, měsíc, stromy a pár druhů zvířat. Krkavcovo srdce zoufale toužilo po společnosti. Vtom si všiml, že se v písku něco hýbe. Byla to velká škeble, zvolna se nořila na povrch a vydávala bublavé zvuky. Krkavec se na ni zvědavě díval a čekal, co bude dál.

Škeble se začala otevírat a z ní vylézali malí lidé, muži, ženy i děti. Vesele se smáli, povídali si a žertovali a vytřásali si písek z vlasů. Postupně se rozšířili po celém ostrově. Krkavec byl nadšený a hrdý. Zazpíval oslavnou píseň. Vždyť přivedl na svět první lidi!

Tak praví haidský mýtus o stvoření.

Bill Reid (1920 – 1998), Haida, *Krkavec a první lidé*, dřevorezba, UBC Museum of Anthropology, Vancouver.

Krkavci a vrány.

V mytologii i „zoologii“ původních obyvatel severoamerického subkontinentu tyto dva druhy čeledi krkavcovitých (*Corvidae*) často splývají, a proto jsem se rozhodl dnešní díl „Fauny Severní Ameriky“ věnovat oběma těmto druhům současně.

Krkavec velký

Latinsky: *Corvus corax*

Anglicky: *Common raven*

Lakotsky: *khanǰí thánǰka* (*kh* je hrdelní *k*; *ǰ* je hrdelní *g* až *ch*; *n* je nosové; dlouhá samohláska značí přízvuk)

Doslova „velká vrána“.

Šajensky: *ókohke* (čti *okohk*) Pro krkavce i vránu existuje jediný výraz, v podstatě jsou považováni ze stejného druhu.

Černonožsky: *omahkai'stoo* (čti *omachkai'stó*; ' je krátká pomlka).

Hidatsky: *pě'ritska* (přehlasované *ě* je něco mezi *e* a *i*, čárka značí přízvuk).

Kríjsky: *kâhkâkiw* (stříška ^ značí dlouhou samohlásku). Množné číslo *kâhkâkiwak*.

Odžibwejsky: *kaagaagi* (čti *kágági* či *kagagi*).

Onondažsky: *ga?ga?* či *gáhgah* (otazníky jsou apostrofy – krátké pomlky). Takže u Onondagů na americké straně se vyslovuje *ga?ga?* (musíte zastavit a to *g* je víc vzadu v krku), na kanadské straně dlouze první

slabika *gá*(zastav)*ga*(zastav – jako kdybyste chtěli říct *h* na konci, ale vůbec ho nevyslovíte). Pro krkavce a vránu existuje jediný výraz.

Póníjsky (Skidi): *kaaka'* (čti *kák*). Pro krkavce i vránu existuje jediný výraz.

Tento druh (je známo jedenáct poddruhů) velikosti káně opanoval celou severní polokouli. Najdeme jej v Evropě, severní Africe, vnitrozemské Asii, Japonsku. V Severní Americe se vyvinuly dva poddruhy krkavce velkého – *Corvus corax principalis* a *C. c. sinuatus*. Prvně jmenovaný obývá nejsevernější části Ameriky a pobřeží Grónska, areál druhého zasahuje od Kanady přes západ pláň až do severozápadního Mexika. (Obr. dole) Vyrůstem menší druh krkavce – krkavec mexický (*Corvus cryptoleucus*) – žije na vyprahlém jihozápadě Spojených států a v Mexiku.

Krkavci jsou vynikající letci a jedni z nejinteligentnějších obratlovců. V letu je poznáme podle typické siluety s dopředu trčící velkou hlavou s velkým zobákem a klínovitým ocasem ve tvaru kosočtverce. Většinou se i za letu ozývá hlubokým „krok“ nebo „krak“. Jeho hlasové projevy jsou téměř nevyčerpatelné. Díky svým hlasívkám se tento největší pěvec naučí dokonale napodobovat lidskou řeč i různé zvuky. Napodobováním hlasů lišek a vlků lákají krkavci tyto šelmy k velkým mršinám, které nedokážou sami „otevřít“.

■ KRKAVEC VELKÝ ■ KRKAVEC MEXICKÝ ■ AREÁL SPLEČNÉHO VÝSKYTU

Krkavec velký v letu.

Popis

Samec je o něco větší než samice. Barva peří u obou pohlaví je černá s kovově modrým leskem. Pera na bradě a hrdle jsou prodloužená, zašpičatělá a tvoří načechraný vous viditelný i na větší vzdálenost. Mláďata – na rozdíl od dospělců – mají pera matná, na hřbetě nahnědlá a na bradě okrouhlá. Délka těla je 50 – 65 cm, z čehož 7 – 8,5 cm měří zobák a 25 cm připadá na ocas (krajní pera jsou asi o 5 cm kratší než střední). Rozpětí křídel je 1,1 – 1,3 m. Váží 1 – 1,5 kg. Délka černě zbarvených běháků je asi 8,5 cm. Duhovka je tmavě hnědá.

Načechraný vous krkavců tvoří prodloužená pera na hrdle.

Potrava

Krkavci jsou všežraví. V přírodě fungují jako likvidátoři zdechlin – od leklé ryby až po bizona či velrybu (i ve značném stupni rozkladu). Uhynulé zvíře objeví většinou první. Jinak sledují medvědy, vlčí smečky, kojoty i lišky, aby parazitovali na jejich kořisti. Často hodují ve společnosti hejna strak a orlů skalních, které nepřestávají obtěžovat tak dlouho, než „král ptactva“ znechuceně odletí jinam. Loví myz, plazy, obojživelníky i savce do velikosti mladého zajíce. Jídelníček doplňují ptačí vejce a zbytky na smetištích a kompostech. Hlavním nepřítelem krkavce jsou především lidé a velké druhy sov.

Způsob života

Krkavci obývají rozsáhlé lesy i otevřené krajiny od nížin až k horní hranici lesa. Tok a páření probíhá již v lednu. V této době páry provádějí ve vzduchu přímo akrobatické kousky a na značnou vzdálenost je slyšet jejich hlasový projev, kterým si vymezují teritorium. Hnízdí jedenkrát v roce. Hnízdo staví ve výšce 10 až 30 metrů na buku, dubu, jedli nebo na skalní římsce.

Stavba používaná po několik let často dosáhne každoroční dostavbou a úpravami průměru až 1,5 metru a výšky 1 metru. Samice staví sama, samec přináší materiál. Stavbu tvoří silné i slabší větve zpevněné mechem a hlinou. Hnízdní jamka je poměrně malá. Výstelkou je lýko, suchá tráva, lišejníky a zvířecí srst. Snůšku tvoří většinou 4 – 6 zelenomodrých vajec s hnědými skvrnami. Některé páry využijí i opuštěná hnízda svého druhu nebo dravců. V některých případech vyhledávají blízkost dravčích hnízd, na zbytcích jejich kořisti se přizívují. Své sousedy na oplátku varují před nebezpečím. Samice sedí většinou sama asi tři týdny. Samec ji zodpovědně hlídá, krmí a přináší vodu. Mláďata jsou krmena oběma rodiči šest až sedm týdnů. Po vylétnutí se celá rodina drží pohromadě až do následující hnízdní sezóny. Koncem léta a na podzim se často sdružují do větších skupin, které mohou čítat až desítky ptáků. Tato hejna se společně toulají krajem a společně i nocují. Letos jsem takové nocoviště poprvé objevil kousek od naší obce. Na třech až čtyřech stromech se chystalo ke spánku padesát osm jedinců. Partnerské dvojice hřadovaly tzv. křídlo na křídlo. Viděl jsem několik nocovišť havranů polních, kam létaly spát stovky ptáků, ale nocoviště krkavců ve mně zanechalo hluboký zážitek.

Vrána americká

Latinsky: *Corvus brachyrhynchos*

Anglicky: *American crow*

Lakotsky: *khanjí* (výslovnost viz *krkavec*)

Šajensky: viz *krkavec*

Černonožsky: mai'stoo (čti mai'stó; 'je apostrof – krátká pomlka)

Hidatsky: pédetska; v reformované hidatštině á?arihshi (čárka značí přízvuk, _ je apostrof, sh se čte jako š – á-arihši)

Krijsky: âhâsiw (stříška ^ značí dlouhou samohlásku).

Množné číslo âhâsiwak.

Odžibwejsky: *aandeg* (čti *ándeg*)

Onondažsky: viz *krkavec*

Pónijsky: viz *krkavec*

Druhy vran a jejich rozšíření

V Severní Americe vrány svým rozšířením pokrývají oblast od pobřeží Atlantského oceánu po pobřeží Pacifiku a od arktické oblasti po Mexický záliv. Rozlišujeme čtyři poddruhy vrány americké:

Corvus brachyrhynchos brachyrhynchos – severovýchodní oblast USA a východní Kanada

VRÁNA SEVEROZÁPADNÍ VRÁNA AMERICKÁ AREÁL SPOLEČNÉHO VÝSKYTU VRÁNY AMERICKÉ A RYBY

C. b. hesperis – severozápad subkontinentu (mimo arktickou oblast a severozápadní pobřeží)

C. b. paulus – jižní státy USA až po Mexiko

C. b. pascuus – Florida.

Dále se na území Spojených států vyskytuje nebo se sem zatoulává:

Vrána severozápadní – *Corvus caurinus* – ostrov Kodiak, pobřeží Aljašky a stát Washington

Vrána rybí – *C. ossifragus* – východ USA od Nové Anglie až po východní Texas

Vrána mexická – *C. imparatus* – jižní Texas, Mexiko

Popis

Vrána je vzrůstem menší než krkavec. Délka těla je 40 – 50 cm (více než třetina připadá na ocas a 5 cm dlouhý zobák), křídlo měří 30 – 35 cm. Celkové zbarvení obou pohlaví i mladých jedinců je černé se zelenavým leskem. Nohy i zobák mají vrány černé. Duhovka je hnědá, u mladých jedinců šedomodrá. Hlasem je krákání podobné našemu havranu polnímu (*Corvus frugilegus*).

Potrava

V potravě nejsou nijak vybíravé. Živí se bezobratlými živočichy, drobnými obratlovci, vybírají z hnízd vejce i mláďata jiných ptáků. Rostlinnou složku potravy tvoří různé druhy ořechů, žaludy, semena trav

Vrána americká.

a plevelných rostlin, kukuřice a další obilniny. Pochutnají si i na odpadcích a mršinách.

Způsob života

Vrány najdeme téměř ve všech vhodných biotopech: v lesích, parcích, zemědělské krajině i ve městech. Patří mezi nejinteligentnější obratlovce, jejich inteligence je srovnatelná s velkými druhy opic a delřín. K získávání potravy používají i nástroje, které si samy upraví. Vědci bylo zjištěno, že některé vrány zvládnou až osm na sebe navazujících kroků, aby se dostaly k potravě.

Na rozdíl od příbuzných krkavců se většina druhů vran sdružuje do hejn čítajících desítky až stovky jedinců. Vrány jsou monogamní. Hnízdí v koloniích (u evropské vrány obecné hnízdí jednotlivé páry), nejčastěji na dubech. Jsou známa hnízda i na keřích, zřídka na zemi. Hnízdo staví oba rodiče ze silnějších větví, které často ulamují přímo ze stromů a keřů. Výstelku tvoří jemnější materiál – suchá tráva a zvířecí chlupy (na pláních se odvažují trhat i srst z pasoucích se bizonů). Hnízdění začíná většinou začátkem dubna. Doba sezení na 3 – 6 vejcích bývá asi 18 dní. Mláďata zůstávají v hnízdě asi měsíc a opouští jej často před tím, než jsou plně letuschopná. Na jejich krmení se podílí často některý ze sourozenců z loňské snůšky (často mladý samec). Pohlavně dospívají ve druhém roce. Ve většině regionů jde o stálý druh. Severské populace se s příchodem zimy stěhují jižním směrem. Hlavními nepřáteli (mimo člověka a kočky domácí)

jsou sokol stěhovavý, káně rudochvostá a výr. Hnízda často vyplní hadi, mývalové nebo krkavci.

Krkavci a vrány v mytologii a životě indiánů

Na rozdíl od Evropy, kde se tyto černí ptáci stali zejména symboly zla, smrti a zcela nesmyslně i synonymem zavrženého rodičovské péče, u indiánských kmenů byli uctíváni hlavně jako stvořitelé světa, lidstva, poslové posvátných sil i kulturní hrdinové. V mýtech jim přisuzované povahové vlastnosti oscilují mezi moudrostí a šibalstvím. Etnika severozápadního pobřeží věří, že krkavec jedním okem vidí do minulosti a druhým do budoucna. Je nejen stvořitelem a učitelem, ale také pokušitelem, nenasytou a škůdcem. Jedním z nejznámějších mýtů, tradovaných v různých kmenových společenstvích v rozličných podobách, je příběh o tom, jak krkavec vrátil na Zem světlo:

To si kdysi jeden bohatý a mocný náčelník, který žil sám jen se svou krásnou mladou dcerou, usmyslel, že by slunce a měsíc byly pěkné ozdoby do jeho chýše. A nějak se mu podařilo se jich zmocnit. Pověsil si je v chýši na strop a kochal se pohledem na to jasné světlo. Tím pádem ovšem venku nastala věčná tma. Lidé nemohli lovit ani rybařit. Když hledali v lese dřevo na topení, museli lézt po kolenou a šmátrat kolem sebe po zemi. A když se jim podařilo nahmatat něco, co se podobalo větvi, kousli do toho, aby si byli jistí, že je to opravdu dřevo.

Krkavec po čase zjistil, kde jsou slunce a měsíc ukryty. Šel a požádal náčelníka, aby je vrátil na oblohu, ale ten se mu vysmál. Proto musel krkavec vymyslet nějaký plán.

A tak když šla náčelníkova dcera jednoho dne pro vodu, proměnil se v malou rybkou a vklouzl do potoka, ze kterého ji nabírala. Dívka se chtěla napít, ponořila hrnek do proudu a napila se. Nevšimla si, že s vodou vypila i maličkou rybkou – proměněného krkavce. Brzy zjistila, že čeká dítě a v krátkém čase se jí narodil chlapec, kterého si jeho dědeček velmi zamiloval. Chlapec rostl jako z vody. Jednou začal plakat a nebyl k utišení. Dědeček už nevěděl, co s ním, když vtom začal chlapec ukazovat na slunce a měsíc na stropě chýše a nedal se odbýt. Dědeček mu je tedy sundal, ať si malý pohraje. Krkavec proměněný v chlapce je vynesl ven, chvíli si tam s nimi hrál, ale potom je náhle vyhodil zpět na oblohu, stal se z něj opět pták a uletěl pryč. Od té doby je na Zemi znovu světlo. Tak jak tomu má být.

V jiných mýtech se vysvětluje, jak původně bílé zbarvení krkavci či vrány zčernali. Ve vyprávěních Súů a Šajenů velká bílá vrána plaší lovcům bizony, až je posléze lapena lovcem přestrojeným za bizona. Spoutaný pták je vhozen do ohně, případně uzen v kouři.

V šajenské orální tradici zčerná a umře. V lakotské verzi po přepálení pout uletí – a od těch dob jsou všechny vrány černé. Podle šajenské legendy člověk vyrobil první opeření šípů z per vrány.

Vzhledem k velké oblasti rozšíření krkavcovitých v Americe vstoupili tyto ptáci nejen do mýtů a legend původních obyvatel, ale též do jejich materiální kultury, do jmen klanů, spolků a jmen osobních. U kmenů severozápadního pobřeží zdobily řezby krkavce vrcholy totemových sloupů. Z fotografií, jež pořídil E. Curtis u Kwakiutlů, známe masky z jalovcového dřeva tajného spolku Hamatsa, používané u iniciačních obřadů.

Masky tajného spolku Hamatsa kmene Kwakiutlů.

Hidatsové své příbuzné Vraní indiány ve svém jazyce nazývali Absaroka, „děti velkozobého ptáka“. Onen pták se nazýval Absa. Anglický překlad „Vrány“ (Crows) vznikl nepřesným přeložením posunků! Odvěcí nepřátelé Absaroků, Lakotové, jim říkali: *khangí thóka* – vraní nepřítel. A Francouzi je pojmenovali, *gens du corbeaux*, „národ krkavců“ (vrána se francouzsky řekne, *corneille*“).

Pro préríjní kmény vrány symbolizovaly ptáky, kteří se spolu s kojoty objeví první na bojišti. Válečnické Společnosti vran jsou známy u Arikarů, Mandanů, Hidatsů a Súů. U Hidatsů existovala vedle Vraního spolku i Společnost krkavců. Většina válečnicků Společnosti krkavců ovšem padla v bitvách, nebo je zdecimovaly epidemie neštovic. Bojovníci Vraních společností fungovali jako táborová policie, hlídali své soukmenovce, aby předčasně nevyplašili bizoní stádo, pomáhali také s výběrem místa na zimní tábořiště, pořádali hostiny a obřady rozdělování. V bitvě si počínali se sebevražednou statečností. Podobně jako Psi válečníci se vraní nosiči šerpy přikolíkávali

k zemi a z tohoto místa se nehnuli. Mezi Súy nosili černě pomalovaní válečníci (krom dalších insignií) v boji na krku vycpanou vránu. K spolkovým regáliím patřila i krátká a dlouhá kopí zdobená vraními pery nebo kůžemi. Ze stažených vran se také vyráběly posvátné vaky.

Žebravý tanec, kresba George Catlina 1832.

Nejznámější válečnou medicínou spojenou s krkavci a vranami je vraní pás (*crow bustle*) – „pravzor“ dnešních tanečních závěsů. Původně šlo o válečnou insignii, na které vzadu na opasku zdobeném urzoními ostny visela celá kůže krkavce či vrány. Možná nejstarší zmínka o nich je z roku 1644, kdy byl popsán válečný tanec Irokézů. Tančilo ho dvacet černě pomalovaných bojovníků, kteří měli na hýždích vraní pera. Na prériích jsou tyto ozdoby poprvé zaznamenány u Ponků, Ajobů, Sáků a Lišících indiánů. Na svých kresbách je zachytil malíř George Catlin. Například na výjevu žebravého tance (někdy uváděného jako *Sioux War Dance*), naskicovaného roku 1832 nedaleko Fort Pierre, je mají dva obřadníci s chřestidly. Kromě ptačí hlavy, kvůli obřím proporcím neurčitelného druhu, jsou patrné i dvě quille zdobená velkou perou, tzv. „drápů“. Stejný umělec naskicoval – a později převedl do známé olejomalby – také bojovníka Sáků

Žena, náčelník Keokuk a bojovník kmene Sáků, kresba George Catlina.

Pash-ee-pa-hó ze suity kolem známého náčelníka Keokuka. A to jako nositele vraního pásu. U Póniů hrály tyto pásy důležitou roli při obřadu Iruska, z něhož se pravděpodobně vyvinul Tanec trávy. Časem se, díky Tanci trávy, vraní pásy rozšířily i k jiným kmenům, kde se jejich podoba změnila. Místo vran se na nich objevují kůže datlů nebo orlí hlavy. Postupně pásy prošly dalším vývojem. Kůže celých ptáků nahradila křídelní pera, poté desítky per okolo „drápů“, ještě později pera do kruhu kolem středového zrcátka atd. Na sklonku 19. století se tato ozdoba stále častěji používala jako taneční závěs.

Krkavcovití v Evropě

V průběhu staletí byli krkavci uctíváni v tradici Keltů, Irů, Velšanů i Germánů. V severské mytologii doprovázejí jednookého vládce bohů Odina dva z nich: Hugin (Myšlenka) a Minin (Paměť). Krkavec byl také prvním ptákem, který byl vypuštěn z archy Noemovy, aby našel pevninu. Slovanští žreci považovali za neblahé znamení, přeletěl-li kolem obřadu nebo věštby. Středověcí Evropané zase věřili, že krákáním přivolává vraždu, případně válku a církve mu přisoudila roli průvodce černokněžníků a čarodějnic.

Krkavci se stali pochmurnými návštěvníky bitevních polí a popravišť. Navzdory pozdějším představám romantiků se však viselcům vyhýbali, neboť se báli siluety vzpřímené lidské postavy. Ve středověkých městech požírali odpadky v ulicích i hradních příkopech. Také hříšné duchovní hodnostáře po smrti čekala proměna v tyto posly smrti. Jako symboly zmaru a nečistých sil byli intenzivně hubeni a pronásledováni lovem i kladením otrávených návnad (vaječ). Ve stejném období se ale krkavci a vrány stávali erbovními ptáky šlechticů, měst a obcí.

Malíř George Catlin v roce 1835 portrétoval náčelníka Vlka (*Hana-tá-numauk*). Na hlavě má členku z per krkavce zdobenou kůžkami hranostaje.

V polovině 19. století byl krkavec v Čechách zcela vyhuben – déle se udržel na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Na konci 2. světové války, v roce 1945, byli jednotliví ptáci opět pozorováni. Na naše území se ale počali častěji zatoulávat až koncem let šedesátých; o 20 let později již obsadili polovinu naší republiky. Dnes se s nimi můžeme setkat ve všech pro ně vhodných lokalitách.

Na území Evropy hnízdí vrána obecná (*Corvus corone*). V naší republice se setkáváme s oběma jejími poddruhy vránou obecnou černou (*Corvus corone corone*) i šedou (*C. c. cornix*). Tvoří často smíšené páry a na jejich hybridním potomstvu můžeme pozorovat jedince s převahou šedé nebo naopak tmavé barvy. Kromě výše zmíněných druhů se z této čeledi můžeme v naší přírodě setkat ještě se strakou obecnou (*Pica pica*), havranem polním (*Corvus frugilegus*), sojkou obecnou (*Garrulus glandarius*), ořešníkem kropenatým (*Nucifraga caryocatactes*) a kavkou obecnou (*Corvus monedula*).

Zajímavosti

Legends o dlouhověkosti krkavců a vran se nezakládají na pravdě. Nejvyšší věk volně žijícího kroužkovaného krkavce byl sedmáct let, vrány devatenáct. Vysokého věku se dožívají krkavcovití pouze v zajetí. Krkavec až šedesát devět, vrána kolem čtyřiceti.

U krkavců vědci v Rakousku pozorovali používání posunků, kterými ptáci zobákem naznačovali svým druhům nějaký předmět; stejně jako my ukazujeme prstem. Když pak potřebují upoutat pozornost jiného druhu, zvedají zobákem například klacík.

Krkavci i vrány si rádi hrají na sněhu. Dovedou válet, sudy z kopce, nebo použít např. víčko od sklenice

jako snowboard na zasnežené střeše. Ke hrám využívají klacíky, šišky, kamínky.

Pikantní překladatelskou perličkou je velmi častý mylný převod slova „raven“ jako „havran“. Mezi překladateli se traduje, že chyba má původ u prvních překladů klasického díla Edgara Allana Poea „The Raven“. Biologicky správný překlad by samozřejmě byl „krkavec“, ale v podmínkách básnického převodu lépe zněl „havran“. V evropské tradici mají přece stejně oba ptáci podobnou funkci pochmurného nositele smrti!

Havran polní (*Corvus frugilegus*; anglicky *rook*), jehož pera zdobí mnoho euroindiánských replik a výrobků včetně čapek Psích válečníků, se na americkém kontinentu vůbec nevyskytuje.

U druhů čeledi krkavcovitých se občas vyskytnou albíni s červenými očima a světlým zobákem. Častěji se však můžeme setkat s leucistními jedinci s tmavými očima, nohama a zobákem, kteří mají část nebo celé opeření bíle zbarvené.

Krkavec je jedním ze symbolů přírody kanadského teritoria Yukon.

V londýnském Toweru má šest vybraných krkavců (plus dva v záloze) status vojáků. Jsou posvátnými ochránci britské koruny. Britové věří, že kdyby odtud zmizeli, padne impérium i panovník. Mohutné nálety německé Luftwaffe během bitvy o Británii na podzim 1940 přežil pouze jediný...

Tomáš Zvědělík – Hohé

S laskavým svolením autora článku a vedoucího redakce časopisu „Poselství světa v kruhu“, v němž byl text uveřejněn v čísle 3/2016. Zájemci o problematiku severoamerické fauny a jejího sepětí s původním obyvatelstvem mohou kontaktovat: poselstvi@volny.cz

Ilustrace: archiv autora

Zdroje:

- 1) BARTHEL, Peter H.: *Ptáci Evropy*, Ševčík, Plzeň, 2011.
- 2) HROMÁDKO, Miloslav a kol.: *Ptáci Orlických hor*, OS Libri, 2005.
- 3) HUDEC, Karel a kol.: *Fauna ČSSR Ptáci 3/II*, Academia, Praha, 1983.
- 4) JIRSÍK, Josef: *Naši pěvci I.*, Československá akademie věd, Praha, 1953.
- 5) ŠTASTNÝ, Karel: *Naši pěvci*, SZN, Praha, 1984.
- 6) *Birds of North America*: <http://www.birds-of-north-america.net/>
- 7) *Avibase – Seznamy ptáků světa*: <http://bit.ly/2zLpl8o>
- 8) *The raven steals the light*: <http://bit.ly/2hvitok>
- 9) *Ravens of the Tower of London*: https://en.wikipedia.org/wiki/Ravens_of_the_Tower_of_London
- 10) https://en.wikipedia.org/wiki/Common_raven
- 11) https://en.wikipedia.org/wiki/American_Crow?oldid=366839501

Původ denního světla (Tsimshian)

Poznámka překladatelky

Po přečtení velice zajímavé připomínky Petra Majera jsem pro zajímavost zkusila slovo RAVEN najít ve třech různých překladových slovnících a v on-line překladači. On-line překladač a dva slovníky si jsou na první zadání naprosto jisty, že chtějí toto slovo přeložit jako HAVRAN. Ve světle skutečnosti v Hohého článku (havrani v Severní Americe nejsou)

tedy smekám klobouk před Velkým anglicko-českým slovníkem vydaným nakladatelstvím Academia Praha, 1992, který pod heslem raven uvádí i krkavec, 2 nepřesně havran.

A protože by po tak zajímavém čtení o havranech a krkavcích bylo škoda nenajít příběh, kde se tenhle pták záludně vyskytuje, tu jej máte. Hezké počtení!

Wičanhpi

Jednou se krkavec rozhodl letět daleko na východ do vnitrozemí. Letěl dlouho a předlouho, až byl nakonec tak unavený, že do oceánu pod sebou vhodil malý kulatý oblázek, který mu daroval jeho otec. Z kamínku vyrostla velká skála vyčnívající nad mořskou hladinu. Krkavec se na ni snesl, odpočinul si a nabral nové síly. Pak si sundal krkavčí kůži.

V těch časech panovala pořád jen temnota. Nebylo ještě vůbec žádné světlo. Krkavec si znovu nandal kůži a letěl zase dál na východ. Konečně dosáhl pevniny, bylo to zrovna u ústí řeky Skeena. Krkavec se tu zastavil, nabral lososí jikry a pstruží potěr do zobáku a všude to začal rozhazovat. Přitom krákal do všech stran: „Ať se každá řeka i říčka i sebemenší potůček zaplní všemi druhy ryb!“ Potom vyndal sušený měchýř lvouna a z něj začal po celé zemi rozhazovat všemožné plody, krákuje: „Nechť se každá hora, kopce, údolí, pláň a celá země zaplní plodinami!“

Celý svět byl ale stále skryt v temnotě. Když byla jasná obloha, lidé mohli mít během nocí trochu mála světla z hvězd. Ale jakmile nebesa zakryly mraky, všude nad zemí se rozestřela tma. Lidé z toho byli docela zarmoucení. Krkavec přemýšlel a najednou ho napadlo, že pro něj bude docela těžké obstarat si

jídlo, když na nic pořádně nevidí. Pamatoval si, že v nebesích, odkud se sem dostal, bývávalo světlo. Rozhodl se tedy, že světlo přinese seshora dolů na náš svět.

Následujícího dne si krkavec zase nasadil svoji krkavčí kůži, kterou mu jeho otec náčelník daroval, a rozletěl se vzhůru. Letěl, až našel v nebesích díru a tou se protáhl. Tak se dostal přímo doprostřed oblohy. Sundal si svoji krkavčí kůži a položil ji vedle nebeského otvoru. Vyndal se dál a zanedlouho přišel k prameni blízko obydlí nebeského náčelníka. Tam se posadil a čekal.

Za chvíli se objevila náčelníková dcera nesoucí malé vědro na vodu. Zamířila si to rovnou k velkému prameni před náčelníkovým obydlím.

Když ji krkavec viděl přicházet, proměnil se v malý lísteček a položil se na hladinu. Dívka jej nabrala do své nádoby a posléze vypila. Pak se vrátila do obydlí svého otce.

Po krátkém čase zjistila, že je v očekávání, a nedlouho potom se jí narodil chlapec. Náčelník a jeho žena byli velmi potěšeni. Všichni se o chlapce pěkně starali a pravidelně jej omývali. Klouček hezky rostl, a když se začal plazit, omývali ho ještě častěji, uklízeli a leštili

podlahu. Tím chlapce učinili ještě silnějším a on se batolil každý den, přičemž křičel: „Hama, hama!“ Křičel čím dál víc, velkého náčelníka to dost rušilo, a tak zavolal své služebníky, ať se o hocha starají. To činili, ale ať dělali, co mohli, kluk několik nocí nespál a pořád jen řval a řval své „Hama, hama!“. Náčelník tedy pozval všechny mudrce, co jich v jeho nebeském kmeni bylo, a požádal je, ať vykoumají, proč to dítě pořád tak řve. Hošík se natahoval po krabici visící v náčelníkově obydlí.

Ta krabice visela v rohu domu a v ní bylo ukryté denní světlo. Jméno té krabice bylo Ma. Krkavec to věděl, a proto pro ni dítě tak křičelo. Náčelník už byl z toho křiku úplně otrávený, a tak tedy svolal všechny moudré muže. Ti pozorně vyslechli, oč je náčelník požádal. Potom vyslechli křičícího hošíka. Ten pořád jen: „Hama, hama!“ Že by někdo chápal, oč kloučkoví jde, se říct nedalo.

Až jeden z nejmoudřejších mužů porozuměl a řekl náčelníkovi: „To dítě tolik křičí pro Ma.“ Tak mu náčelník nakázal, aby krabici sundal. Muž tak učinil. Potom položili krabici Ma blízko k ohni, chlapec si sedl vedle ní a umlkl. Přestal plakat a vyvádět, neboť byl šťastný. Hned si začal s krabici Ma hrát a strkat ji po domě. To dělal po čtyři dny. Občas ji i zkusil vyšoupnout ze dveří. Po těch čtyřech dnech už náčelník na krabici nemyslel, vypustil celý problém z hlavy. Byl rád, že je klid.

Chlapec pevně chytil krabici Ma, dal si ji na rama, vyběhl ze dveří a utíkal pryč. Jak tak utíká, někdo povídá: „Hele, krkavec zdrhá a má Ma!“ Chlapec krkavec zrychlil a všichni nebeští obyvatelé se pustili za ním. A všichni převelice křičeli: „Krkavec zdrhá s Ma!“ Krkavec doběhl až k nebeskému otvoru, honem na sebe hodil krkavčí kůži a jako střela proletěl

dolů s vzácnou krabicí. Nato se nebeská stvoření vrátila do svých obydlí. Krkavec se s krabicí snášel do našeho světa.

V těch časech byl ten svět pořád tmavý. Krkavec přistál u ústí řeky Nass. Všude byla tma, ale on měl s sebou krabici s Ma. Ponořil se do vody a chvíli cestoval temnotou proti proudu řeky. Zanedlouho uslyšel hlučet lidí, kteří na kánoích do sítí lovíli kurušky. Lidé pracovali velmi tvrdě, a tak byli hodně slyšet.

Krkavec se posadil na břeh a zavolal: „Hodte na břeh něco z toho, co chytáte, mí milí lidé!“ Po chvíli zavolal krkavec znovu: „Hodte na břeh něco z toho, co chytáte!“ Ti na vodě se mu ale vysmáli: „Odkud jsi sem přišel velký lháři, kterému se říká krkavec?“ Tihle lidé věděli, že je to krkavec. Přesto si z něj dělali legraci. Krkavec na to znovu: „Hodte na břeh něco z toho, co chytáte, nebo rozbiju Ma!“ Lidé na vodě ale odpověděli: „A kde jsi vzal to, o čem mluvíš, ty lháři?“ Krkavec zavolal ještě jednou: „Hodte na břeh něco z toho, co chytáte, nebo kvůli vám rozbiju Ma!“ Už jen jeden lidský hlas se mu vysmál.

Krkavec opakoval svoji žádost čtyřikrát a lidé na vodě ho vždycky odmítli. A tak krkavec rozbil Ma. Krabice byla zničena a objevilo se světlo. V tu chvíli začal velmi silně vát severní vítr a všichni rybáři se proměnili v žáby, popadali do řeky a ta je odplavila až na veliký kamenitý ostrov. Tam žáby zkusily vyplhat nahoru, ale hned se přilepily ke skále. Severní vítr je zmrazil a ony se proměnily v kameny. Pořád na té velké skále jsou. Ty rybařící žáby pojmenovaly krkavce Krkavcem a celý svět měl denní světlo.

*Z anglického originálu The Origin of Daylight přeložila
Kateřina Grünwaldová – Wičanhpi
Z knihy Native American Tales and Legends, Edited by
A. A. Macfarlan, Dover Evergreen Classics 2001*

Poznámka překladatelky na závěr

I v tomto příběhu se skrývá zajímavé zvíře. V originále vytištěné kurzívou slovo olachen. Internetovým průzkumem jsem nakonec dobrouzda až na stránky American Museum of Natural History a zde zjistila, že se jedná o ryby tradičně lovené na severozápadním pobřeží Ameriky tamějšími indiány, tedy i kmenem Tsimshian. Doufám, že název kuruška skutečně odpovídá živočichovi, o nějž v tomto příběhu šlo.

Kuruška americká (též Kalifornský losos, latinsky *Thaleichthys pacificus*) je migrující oceánská ryba, která se vyskytuje podél pacifického pobřeží Severní Ameriky od severní Kalifornie po Aljašku. Většina dospělých jedinců je dlouhá mezi 15 až 20 cm. Živí se především planktonem, stejně jako rybími jikrami, larvami hmyzu a malými korýši. Tvoří důležitou součást jídelníčku mnoha mořských živočichů a slouží jako významný zdroj potravy pro lidi, kteří žijí v blízkosti potoků, kde se kurušky trou.

Wičanhpi

Analýza nálezového objektu KP2013-01, tzv. „Mystického dusátka“, pomocí paprsků X na sumačním rtg přístroji a počítačovou tomografií

J. Křístek, S. Pavlí*, P. Čech**, T. Křístková***

Abstrakt

Cíl

Strukturální analýza stavby nálezového předmětu, posouzení přítomnosti cizích těles a komponent, pokus o návrh vysvětlení dosud nevysvětlených vlastností předmětu označovaných za „mystické“.

Materiál a metody

Nálezový předmět byl podroben sumačnímu radiografickému vyšetření s digitálním skiografickým

1 – KP2013-01 v rekonstrukci blízké nálezové situaci, nyní ovšem vyčištěn.

záznamem (Sedecal X-Plus LP, Španělsko) v individuálně optimalizované dávce vzhledem k očekávané nízké denzitě objektu. Výsledek této primární analýzy pak byl použit jako podklad pro následné skenování počítačovou tomografií (CT) (Toshiba Aquillion 64, Toshiba Medical Systems, Japonsko). Digitální data, virtuální simulace a animace pak byly zpracovány na pracovní stanici Vitrea (Vitra 6.0, Vital Images Inc., USA). Vzhledem k tomu, že se jednalo o jedinečný předmět, nebyly prováděny statistické analýzy, jen porovnání s analogickými objekty ve světových sbírkových fondech a v literatuře.

Výsledky

Objekt je ze dřeva, v horní partii obsahuje kovovou drátovitou komponentu umně krytou omotávkou z rostlinného materiálu.

Vlastní nálezový předmět je uchováván ve fixačním aparátu představovaným separovanou končetinou jestřábovitého dravce, pravděpodobně káně lesní (*Buteo buteo*) a válcovitým dřevěným fragmentem tvořícím bázi celého komplexu. Nyní je celý objektový komplex uchováván ve válcovitém koženém pouzdru s koženými třásněmi. Fixační aparát i pouzdro se však jeví jako dodatky podstatně mladšího data.

Závěr

Celková vnější konstrukce předmětu vcelku nevybočuje z analogických ekvivalentů ve sbírkových fondech. Zásadně důležitá, neočekávaná a jistě překvapivá je však skrytá aparatura v končičku celého objektu, která jakýmsi, přesvědčivě však dosud nevysvětleným způsobem, emituje vlastní elektromagnetické pole a pravděpodobně i podprahová energetická kvanta. V textu autoři navrhuji několik hypotéz k diskusi, ale k zásadnímu explanačnímu průlomů bude jistě zapotřebí dalšího multiparametrického zkoumání.

Klíčová slova

Mystic pipe tamper, X-ray radiography, Computed tomography, Occult sciences

Korespondenční adresa

jan_kristek@yahoo.com. Odb. as. Dr. J. Křístek, Ph.D.,

Klinika zobrazovacích metod, FN USA, LF Masarykovy univerzity Brno, Pekařská 53, 656 91 Brno

* Oddělení zobrazovacích metod, SurGal Clinic, s. r. o., Drobného 38, 602 00 Brno

** soukromý badatel, adresa v redakci

*** Biskupské gymnázium, Brno

Úvod

Dne 18. 7. 2013 v okraji nivní louky v lokalitě Kosí potok (GPS místa nálezu: 49.8774136N, 12.8111450E) po došlapu bosou nohou byl nálezem při pochůzce v podrostu náhodně objeven zahrocený, tyčkovitý předmět, který byl vzápětí vyzvednut, řádně ohlášen, zaknihován pod kódem KP2013-01 a téhož dne byl prodán za bouřlivých okolností ve veřejné dražbě eminentně zainteresovanému soukromému subjektu. Již tato okolnost avizuje mimořádný zájem odborné i laické veřejnosti o daný nálezu, který v pozdějších letech gradoval v až, bez nadsázky, komunitní hysterii. Již v době nálezu byl nálezu označen jako *dusátko* (obr. 1), neboť svým tvarem silně připomínal kuřáckou pomůcku užívanou při nácipávání, urovnávání, úpravu tahu a hoření tabáku, a po výkonu pak k čištění hlaviček dýmek. Analogem, poměrně hojně zastoupeným ve sbírkových fondech muzeí a sbírek zaměřených na uchovávání materiální kultury původních národů Severní Ameriky, jsou právě zmíněná *dusátka* (angl. *pipe tamper*) (obr. 2). Tato *dusátka* se svojí jednoduchou konstrukcí (dřevěná špičatá tyčka) hodí téměř ideálně právě pro úzké tvary hlaviček dýmek používaných těmito etniky. Je zajímavé, že v lokálním prostředí předšumavských Sudet mají dýmky i kuřácké čistící náčiní s obdobnou funkcí tvary dosti odlišné a jsou založeny

2 – Lakotská dusátka, Museo Nacional de Antropología, Madrid, Španělsko.

na zcela jiné etnografické tradici (obr. 3). Je tedy trochu záhadou, proč byl anomální nálezu učiněn zrovna zde, navíc v komunitě schopné rozeznat vzácný sbírkový objekt od běžného kusu klacku. Samozřejmě lze svést nálezu na prostou souhru náhod, ač je známo již od latinských dob, že příliš mnoho náhod evokuje nějaký vyšší úmysl. Ježto v tomto případě ale chodíme po tenkém ledě a nemáme

3 – Dusátko a čistící náčiní na dýmku, České země, 30. léta 20. století. Soukromá sbírka.

k dispozici dostatek validních důkazů, necháváme úvahu a případné spekulace na laskavém čtenáři.

Popisně se jedná o dřevěný protáhlý předmět délky 202 mm, maximálního průměru 6 mm. Směrem ke špičce se pak zeštíhluje až do tupého hrotu. Nejzajímavější je však segment délky 32 mm při opačném konci, který je omotan černě zbarveným vláknem rostlinného původu, které zastírá před vnějším pohledem vnitřní, vrcholně zajímavé zařízení. Tento vnitřní mikroaparát byl objeven až díky tomuto výzkumu a dosud byl neznámý. Dá se tedy směle říci, že se, pokud je autorům známo, jedná o světově prvotní publikaci na toto téma. Samotný konec objektu je pak ozdoben malou, protáhlou olivkou, dále nijak nezdobenou, dodávající však prostou eleganci celému dusátku. V určitém pohledu na volume rendering zobrazení se zvýrazněním povrchových irregularit je jasně vidět zobrazení lidské hlavy (obr. 4).

Materiál a metody

Objekt byl zkoumán na dvou modalitách.

První byl klasický sumační snímek ve dvou projekcích na radiografické aparatuře (Sedecal X-Plus LP, Španělsko, read-out scanner Canon DR Systém 50EG). Expozice byla vzhledem k denzitě objektu redukována na 48 kV a 4,0 mA. Vyhodnocení bylo provedeno na certifikovaném diagnostickém

4 – Zobrazení v módu volume rendering dobře vykreslující pozici dusátka ve fixátoru a cefaliformní dekoraci na koncové olivce.

monitoru Barco Coronis 3 MPx (Barco NV, Belgie).

Druhou metodou bylo skenování na 64řadovém multidetektorovém počítačovém tomografu (Toshiba Aquillion 64, Japonsko) (obr. 5) s následnou 2D, 3D a 4D analýzou na dedikované pracovní stanici (Vitrea 6.0, Vital Images, USA). Z výsledků pak byly provedeny pokročilé obrazové analýzy

5 – Strukturální analýza na počítačovém tomografu Toshiba Aquillion 64.

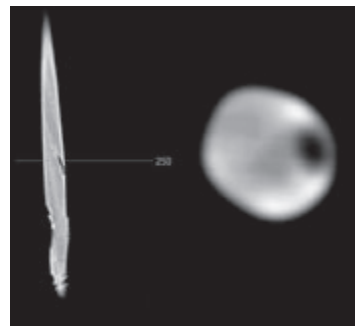
(MIP projekce s duálním zobrazením denzních a transparentních komponent, MPR rekonstrukce v různých rovinách, volume rendering, sloupcování denzity Hounsfieldových jednotek v různých diagnostických oknech) a 3D a 4D animace – dále viz Výsledky.

Výsledky

Tělo KP2013-01 je vyrobeno z tvrdého dřeva červenavé barvy, dle názoru autora (***) se jako pravděpodobný kandidát jeví třešeň, bližší druhové určení je, vzdor porovnání s dostupnou databází dřev, již nespolehlivé. Při non-destruktivní analýze průřezu objektu bylo zjištěno, že neobsahuje koncentrická růstová léta, která by byla patrná u objektu vyrobeného z výhonového prutu, zachovaná léta jsou značně vzdálenější, tlustší, probíhají šikmo a tudíž je pravděpodobné, že vznikl ořezáváním úzkého segmentu původně většího kusu dřeva, snad třísky. Názor, že dusátko je prezentací původně celého obrovitého kmene, jak navrhovali někteří amatérští badatelé¹, pokládají autoři za absurdní a dále se mu již proto věnovat nebudou. Dalším zjištěním je, že v určitých úrovních (např. scan 203 a okolí) má průřezová matrice těžko minutelný tvar abstraktního obličejce, či, chcete-li, smajlíka. Jelikož se jedná o segment blízký níže popsanému aparátu, těžko toto zjištění pokládat za pouhou náhodu (obr. 6).

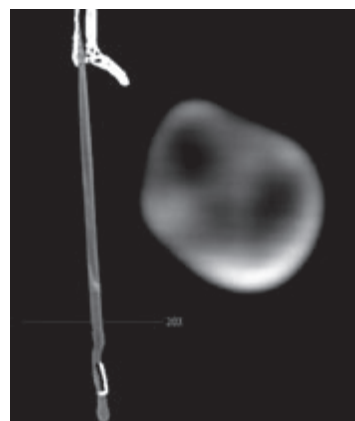
Mezi scany 222–261 je šikmo probíhající kanálek o průměru 0,6 mm v délce 18 mm, jehož význam je nejasný. Hypoteticky lze jistě připustit myšlenku, že sloužil k zavedení nějakého přídatného zařízení vzhledu jehly nebo snad mikroantény, která se však nedochovala (obr. 7).

Jemné cefaliformní utváření koncové olivky, patrné až po počítačovém zvýraznění povrchových nerovností, již bylo zmíněno v úvodu článku.

7 – Rekonstrukce průřezového profilu se zobrazením šikmého kanálku pro případnou akcesorní anténku v módu multiplanar reformation.

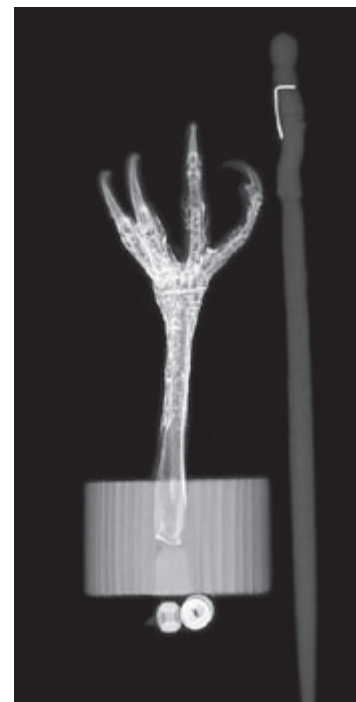
Pravděpodobně největším překvapením projektu je však zjištění, že pod omotávkou se skrývá mělká prohlubeň 28×6×3 mm, do které je umně zaveden kovový drátovitý prvek vzhledu „L“ (obr. 8). Kratší z ramen proniká tělem dusátka, přesně v délce odpovídající jeho průměru, takže nijak nepromínuje na druhé straně a je zraku

6 – Rekonstrukce průřezového profilu připomínající abstraktní lidský obličej či smajlíka, scan 203 v módu multiplanar reformation.

pozorovatele zcela skryt. Delší raménko, v přesně pravém úhlu, pak směřuje ke hrotu objektu v délce 23 mm. Sejmulo-li by se ochranné vinutí, šlo by tímto zařízením zcela volně rotovat! Tento záhadný aparát nemá, pokud je autorům známo, ekvivalent v žádných sbírkových fondech a činí tedy objekt KP2013-01 světově ojedinělým unikátem!

Přítomnost kovového prvku, pravděpodobně z feromagnetického kovu, byla také hlavním důvodem, proč objekt nebyl zkoumán také v silném magnetickém poli skeneru magnetické rezonance tak, jak bylo v původním plánu autorů. Už při CT byly patrné značné sumační artefakty z přítomnosti kovu (tzv. beam-hardening artefakt)². Při přenosu do vyšetřovací

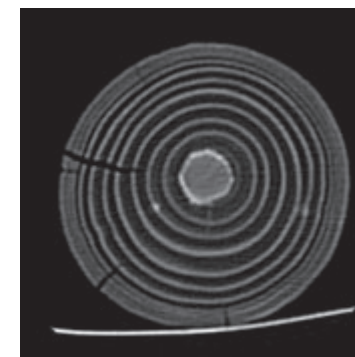

8 – Sumační rentgenový snímek objektu vyjmutého z fixátoru. Povšimněte si drátovité kovové struktury tvaru „L“ a prohlubně, ve které je ukryta na konci.

místnosti magnetické rezonance bylo cítit cukavé pohyby a neklid v dusátku, které zcela jistě znamenají vlastní elektromagnetické pole a polaritu kovového prvku, která v tomto případě slouží jako anténa, silně přitahovaná zbytkovým magnetickým polem skeneru již ze značné vzdálenosti. Z důvodu bezpečnosti personálu i aparatury bylo tedy od dalších kroků upuštěno. I zmíněný, byť nedokončený, pokus neoddiskutovatelně nastíjí čtenáři výjimečné energetické vlastnosti studovaného objektu, zcela nesrovnatelné s jinými, běžnými dusátky.

Jako dodatečnou informaci, jakýsi bonus této práce, lze zmínit i fixační podstavec pro dusátko, očividně novějšího data. Je tvořen ze dvou částí. Báze je představována válcovitým bločkem dřeva pravidelného průřezu. Na počítačově zvýrazněném letokruhovém profilu (obr. 9) je vidět poměrně výrazný rozdíl mezi jednotlivými léty a široká centrální dužina. Profil nejlépe odpovídá jasanovému dřevu (Jasan ztepilý, *Fraxinus excelsior*).

Do dužinové dutiny je zapuštěn spár středně velkého dravce,

9 – Průřezový profil báze fixátoru mladšího data. Odpovídá letokruhové matici nejspíše jasanu ztepilého (*Fraxinus excelsior*).

pravděpodobně se jedná o káně lesní (Buteo buteo), který v návrtu dlaně poskytuje dutinu pro zasunutí a fixaci vlastního KP2013-01 (obr. 4, 8).

Diskuse

Bez diskuse, nález lze beze studu označit jako světový unikát, nemající ve světových sbírkách obdoby, která by byla autorům t. č. známa. Ač jsou tvarem podobné, žádné z dusátek původních severoamerických obyvatel neobsahuje skryté dutiny s kovovými komponentami, které by odpovídaly nálezu předmětu. A že jsme jich prohlédli! Samozřejmě lze namítnout, že při běžné aspekci nelze běžnými prostředky skryté dutiny objevit. To, že kurátoři muzeálních fondů nepovolili destruktivní analýzu svých objektů, asi lze pochopit, bohužel tak ale nejsme schopni přítomnost skrytých kavit objektivně posoudit a vyloučit. Pokud je autorům známo, žádné z dusátek zatím nebylo podrobeno radiologickému zkoumání, které by otázku skrytých prostor v dusátcích jednoznačně vyjasnilo. Dosud odeslané žádosti do světových muzeí na zapůjčení sbírkových předmětů pro tento nanejvýš důležitý výzkum zůstávají zatím, naneštěstí, bez odpovědi.

Zarážejícím faktem je až nápadně časté opakování antropomorfních vzorců v mnohdy neočekávaných prvcích, například na průřezové kresbě příčného profilu nebo při amplifikaci povrchových nerovností koncové olivky. Tedy dvakrát. I to však evokuje výjimečnost předmětu, kde tvůrce chtěl pravděpodobně zdůraznit, že je objekt určen především pro lidi. Jakou technologií docílil profilu smajlíka na průřezu dusátka,

zůstává zatím také poněkud nejasné, protože současné technologické postupy toto neumožňují bez opakovaného skenování nějakou transparentizující modalitou, kterou autor dříve velmi pravděpodobně k dispozici neměl a i tak by se jednalo o úkol velmi obtížný. Prozatím jsme vedeni přesvědčením, že tvůrce používal běžné ruční nástroje typu sekery, nože a nějakého brusného mechanismu. Rádi bychom si představili uspokojení umělce, že jeho poselství bylo konečně dekodováno a pochopeno.

Dalším fenoménem je podivuhodná rozechvělost, napětí, vášeň a emoce, které se neovladatelně vzcházejí v přítomnosti KP2013-01 a mají vliv na jednotlivce, ba i na celé skupiny. Tento psychologický efekt, někdo by jej snad označil i za parapsychologický, neboť pro něj nemáme zatím žádné logicky opodstatněné vysvětlení, má postupem času kumulativní ráz, jakoby dusátka do sebe absorbovalo emoční energii davu⁵. V posledních letech se dokonce kolem dusátka roztočil periodicity se opakující rituál, kdy v jeho jménu jedinci i skupiny investují a obětují svoji fyzickou sílu v podobě tělocvičných úkonů a k energii emoční se tak přidává i prostá síla mechanická, která v dusátku nějakým blíže nevysvětleným způsobem akumuluje energii potenciální. Hrubým odhadem vyjádřeno, do dusátka se investovalo již asi 9 000 kliků. Při průměrné hmotnosti uctíváče cca 70 kg a zdvihu 400 mm se dostáváme, jen v přepočtu z mechanické energie, na potenciální energii 2 472 kJ! Pro srovnání, tomu odpovídá energie pádu 250 kg těžkého bloku z výšky 1 m (nepočítaje v to koeficient odporu vzduchu) nebo nutriční

energie obsažená v 2,5 kg maďarské klobásy Jászági csípős házi kolbász zn. Konkoly.

Je očividné, že se jedná o výjimečný energetický potenciál, který se podle prognostických odhadů bude dále zvyšovat. Těžko hledat průměr, těžko predikovat očekávání.

Závěr

Výzkumný projekt radiologické analýzy objektu KP2013-01 je prozatím ve světové literatuře ojedinělý. Není proto divu, že pionýrská práce přinesla průlomové výsledky a důkazy o naprosto unikátních vlastnostech tohoto předmětu, který pravděpodobně nemá v celosvětově dochovaných fondech obdoby. Autoři se ovšem nebrání diskusi na toto téma, bude-li nějaký ekvivalent objeven, o čemž však autoři v současném stavu vědeckého poznání pochybují.

Zásadní je průkaz skrytého miniaturizovaného mechanismu v konci předmětu, který je i zdrojem vlastního, byť slabého, elektromagnetického pole. Je možné, že celá forma dřevěného dusátka je jen optickou zástěrkou a nosičem pro hlavní funkční prvek na konci. Pro primární zjištění vnitřní struktury byla zvolena forma nedestruktivní zobrazovací analýzy pomocí nejmodernějších technologií s paprsky X zcela relevantní a přínosná.

O jeho, zatím pozitivním, vlivu na emoční kulturu davu není pochyb a zmíněný efekt byl opakovaně prokázán na různých komunitách. Očekáváme, že kromě strukturální analýzy budou postupně objevovány i další vlastnosti KP2013-01, což je však otázkou dalšího multiparametrického zkoumání.

Ač bylo mnoho otázek zodpovězeno, někdy i překvapujícím způsobem, je nutno si přiznat, že mnoho otázek, a složitějších, výzkum nastolil. Není zcela jasné, jakým způsobem se lze postavit k senzačnímu nálezu skrytého mechanismu v končičku dusátka. Jak funguje? Jak ho lze využít? Jak lze vysílaný signál detekovat? Jak ho dekodovat a porozumět mu? A zejména, kdo jej do dusátka vložil a za jakým účelem? Proč jej skryl za omotávkou? Hraje nějakou vlastní roli krytí a materiál, ze kterého je vyrobena? S ohledem na absorbovanou energii – jak funguje její ukládání? Jak se kontroluje její případná emise? Jak dusátko pozná, že je energie vydávána za obecně prospěšným účelem? Hrozí nekontrolované vyzáření energie, třeba ve formě tepla nebo výbuchu? Jak tomu zabránit? A jak přistupovat k dalšímu ukládání energetických kvant v budoucnosti, které vše výše zmíněné bude dále násobit?

To jsou relevantní otázky, které náš výzkum vyprovokoval, ale odpověď na ně neposkytl. Ani to vlastně nebylo cílem této práce.

Literatura

- 1) konzultace s J. Peprným, listopad 2014
- 2) Julia F. Barrett and Nicholas Keat: *Artifacts in CT: Recognition and Avoidance*. *RadioGraphics* 2004 24:6, 1679-1691
- 3) Durupinar, F., Gudukbay U, Aman A, Badler NI.: *Psychological Parameters for Crowd Simulation: From Audiences to Mobs*. *IEEE Trans Vis Comput Graph.* 2016 Sep;22(9):2145-59. doi: 10.1109/TVCG.2015.2501801. Epub 2015 Nov 19.

Prosinec – měsíc dlouhých nocí v naší přírodě

Jak zkusit doma vypěstovat kapradinu

Černé, dlouhé noci, ale bílé dny, které svítí sněhem a do nichž mráz vykouzil svá čarovná znamení. Pohádkové kresby na oknech, jíním zahalené keře a stromy, sněhové kužele stromů oblečených do závějí v lese – a pak při obzoru v bílých mlhách jitra rudý kotouč slunce, vzácného hosta – takový je prosinec.

Příroda však nezemřela. Pod sněhem jsou ukryty zárodky nového života. Jsou tam v zemi uložena semínka, jež vítr a tíže, neb i zvířata rozsely. A na větvičkách jsou pupeny, které zjara jen se rozvinou. Teď se vám nabízí zajímavé studium. Bude to jedna kapitola z vaší knihy stromů, kterou si budete moci vyplňovat celou zimu, než se země zase zazelená: o holých větvičkách s pupeny. Zkuste podle pupenů poznat strom. Všimněte si, kde sedí pupen, zda za jizvou opadlého listu (to nejčastěji), nebo stranou, kolik jich je pohromadě a zda v řádce nebo za sebou a jak jsou pupeny seřazeny na větvičce, zdali proti sobě nebo ve spirále, uvidíte, že je to celá věda a velmi zajímavá.

A pak obraťte se k rostlinám i v zimě zeleným. Musíme jim být zvláště vděční za jejich přívětivost k nám. Jak jsou v zimě krásné jehličnaté lesy našeho pohraničí. Udělali jste si již sbírku šišek? Nakreslili jste si jehličí smrku, jedle a různých borovic, abyste je poznali?

Sbírejte a udělejte si seznam rostlin, které jsou i v zimě zelené, najdete jich celou řadu, zvláště v našich lesích!

V hlubinách lesních, kde do sud není mnoho sněhu, si najdete

kapradiny. Víte, že kapradiny nemají semen? Avšak na rubu vám známých nádherných listů naleznete temné kupy jemného hnědého prášku, kterému říkáme výtrusy. Prášek je uložen v pouzderkách – výtrusnicích. Natrhejte si kapradinové listy, doma je položte na papír a přikryjte lehkou knížkou. Po několika dnech pozorně knihu i list sejměte a na papíře uvidíte zřetelný obrys listu. Temně hnědý prášek jsou výtrusy.

A teď vám poradím, jak vypěstovat kapradinu z výtrusu. Uvidíte tím zázrak, pochopíte život, který je pro většinu lidí tajemstvím.

Pórovitý kousek rašeliny ponořte do vroucí vody, abyste zničili zárodky rostlin, které by v něm mohly být. Pak na něj naneste tenkou vrstvu černé zahradní prsti. Na ni rozesejte výtrusy kapradě samce (v papírových sáčcích jste si je usušili, ale nesmíte je sbírat dřívě, než vyhlížíjí hodně tmavé, skoro černé). Rašelinu pak položte na talíř, v němž je nalito asi 1 cm vysoko vody. Všecko přikryjte skleněným zvonem (v dnešní době možno použít též plastový – pozn. redakce), který spočívá na několika dřevěných špalíčcích a uložte na teplé, ale dosti stinné místo.

Po několika dnech se vám na vrchu objeví zelenavý povlak a zase po 4 – 5 týdnech, připustíte-li trochu více vzduchu, vytvoří se na zelenavých srdíčkových lupencích (stélkách) pohlavní ústroje. To jsou „květy“ kapradin. Budete na nich moci studovat mnoho zajímavého, možná uvidíte, jak zplodí nové kapradiny.

Miloš Seifert – Woowotanna,
otištěno v časopise Vatra 1922/3
kresba: kapradina hrálovitá

ŠTASTNÝ PRINC

Na motivy pohádky
Oscara Wilda

Výsoko nad městem na vzrostlém podstavci stála socha Štastného prince.

Celý byl pokrytý zlatem, místo očí měl rubínový a obrovský safír plamul v rukojeti jeho meče.

Štastný princ

Všichni ho pabučně obdivovali...

PROČ NEMŮŽEŠ BÝT JAKO ŠTASTNÝ PRINC?!

ALESPŇ NĚKDO JE V ŽIVOTĚ ŠTASTNÝ.

VYPADÁ JAKO ANĎEL

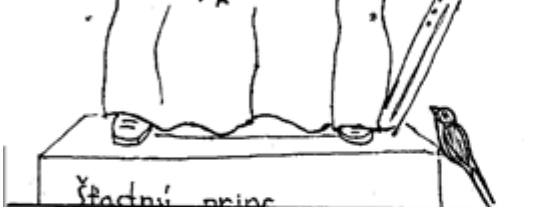
Jednou letěla městem vlaštovka.

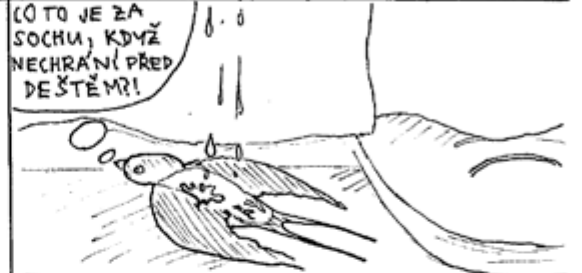
Její příbuzná už před 6 týdny odletěla do Egypta, ale ona se zdržela, jelikož se zamilovala do rákosu.

Rákos ji omrzel, jelikož byl moc do větru, a vlaštovka nyní letěla na jih. Usmívalo se, proto se rozhodla přespát u sochy Štastného prince.

Štastný princ

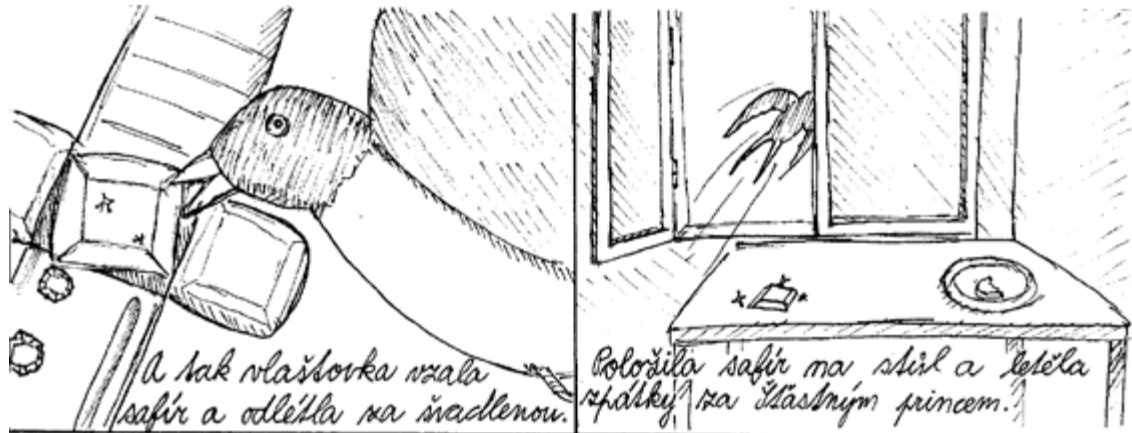

Ulehla k nohám Štastného prince, tu na ni spadla kapka, jak druhá a třetí. Obloha však byla jasná.

Vlaštovka spatřila hrůzu Štastného prince. Jeho oči se leskly slzami a křípěje stékaly po slatých lících. Byl tak pínabný, že se vlaštovky rozhodly dojetí.

KDO JSI?
ŠTASTNÝ PRINC.
TAK PROČ BREČÍŠ? UPLNĚ JSI MĚ PROMOČIL.
KDYŽ JSEM ĚL A MĚL JSEM LIDSKÉ SRDCE, NEVĚDĚL JSEM, CO JSOU SLZY. BYDLEL JSEM V PALÁCI KRATOCHVÍLE, KAM LÍTOST NEMÁ PŘÍSTUP. PALÁC BYL OBEHNÁN ZDÍ A JA NEVĚDĚL, CO JE ZA NÍ. PŘEZDÍVALI MI ŠTASTNÝ PRINC A ŠTASTNÝ JSEM BYL... POKUD ROZKOŠ ZNAMENÁ ŠTĚSTÍ, TAK JSEM ŽIL A TAK JSEM ZEMŘEL. TĚD, KDYŽ JSEM MRTVÝ, MĚ POSTAVILI VYSOKO, ABYCH VIDĚL ŠKAREDOST A BÍDU SVĚHO MĚSTA. AČKOLIV MÁM SRDCE Z OLOVA, NEMOHU SE UBRÁNIT PLAČI.
TAKŽE NENÍ CELÝ ZE ZLATA
VLAŠTOVKOVLAŠTOVIČKO! POMŮŽEŠ MI? VEZMI SAFÍR Z MĚHO MEČE A DOMEŠ HO ŠVADLENĚ, JEŽ MÁ NEMOCNĚHO SYNA.

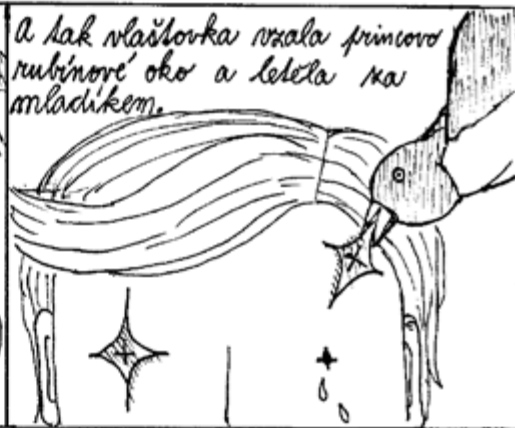

A tak vlaštovka vzala safír a odletěla na inčadenou.

Položila safír na stůl a letěla zpátky za šťastným princem.

DĚKUJI TI, VLAŠTOVIČKO
DNES LETÍM DO EGYPTA.
VLAŠTOVKO, VLAŠTOVIČKO, NEZŮSTANEŠ SE MNOU JEŠTĚ JEDNU NOC?
ZAČÍNÁ ZIMA, MUSÍM DO TEPLA.
PROSÍM, V PODKROVNÍM POKOJI JE MLADÍK MUSÍ NAPSAT HRU PRO ŘEDITELE DIVADLA, ALE JE MU ZIMA, NEMŮŽE PSÁT. VEZMI RUBÍN Z MÉHO OKA A DOWES MU HO.

A tak vlaštovka vzala princevo rubínové oko a letěla na mladíkem.

KONEČNĚ NA MNE NĚKDO MYSLÍ!!!

mladík se radoval.

LETÍM TI DAT SBOHEM.
VLAŠTOVIČKO, NEZŮSTANEŠ JEŠTĚ JEDNU NOC?
JE ZIMA A BRZY NAPADNE SNÍH. MUSÍM DO EGYPTA.
DOLE NA ULICI PRODAVÁ DÍVKA SIRKY. NAMOČILY SE A OTEC JI SEŘEŽE. UŠETŘI JI VÝPRASKU. VEZMI MOJE DRUHÉ OKO.
VĚDĚT BUDEŠ SLEPÝ, PRINCI

Šťastný princ vlaštovku přesvědčil. V pláči mu vykoubla druhé oko a letěla na dívku.

TO JE ALE KRÁSNÉ SKLÍČKO

Dívka se radovala a ubíhala domů.

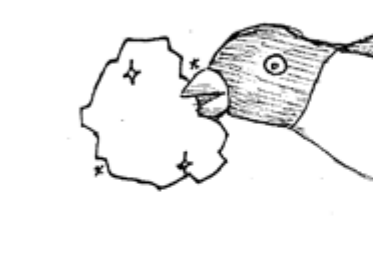
Vlaštovka se vrátila za šťastným princem.
TEĎ, KDYŽ JSI SLEPÝ, ZŮSTANU S TEBOU NAVĚDY.
NE, VLAŠTOVIČKO, MUSÍŠ LETĚT DO EGYPTA
ZŮSTANU S TEBOU NAVĚDY.

Osleplý princ poprosil vlaštovku, aby se proletěla městem a vyprávěla mu, co vidí.

Jeden po druhém loupala vlaštovka lesklé přívěsky.

Socha šťastného prince vy-padalala stále obječněji a hlouptěji.

CO JSI VIDĚLA?
VIDĚLA JSEM BOHATÉ, JAK SE VESELÍ V PALÁCIÍCH, A ŽEBRÁKY SCHOULENÉ U BRAN. SLEDĚ TVÁŘE HLADOVÝCH DĚTÍ.
JSEM POKRYTÝ ZLATEM, PLÁTEK PO PLÁTKU HO OLOUPEJ A ROZDEJ NEJCHUDŠÍM.

Čak načalo sněžit a po sněhu přišel mráz. Vlaštovka by prince neopustila, ale byla jí stále větší zima. Vychopila, že zimu nepřetrvá.
SBOHEM, MILÝ PRINCI!
TO MÁM RADOSTI, ŽE KONEČNĚ LETÍŠ DO EGYPTA. ZŮSTALAS PŘILÍŠ DLOUHOU POLIB MĚ NA RTY, MÁM TĚ MOC RÁD!
NENÍ TO EGYPT, KAM ODCHÁZÍM, ALE KRÁLOVSTVÍ SMRTI.

Vlaštovka políbila prince a mráz mu padla k nohám. V tu chvíli se otvárala míra sochy podivný zvuk. Clověné srdce se rozpadlo na 2 kílky. Byl velký mráz.

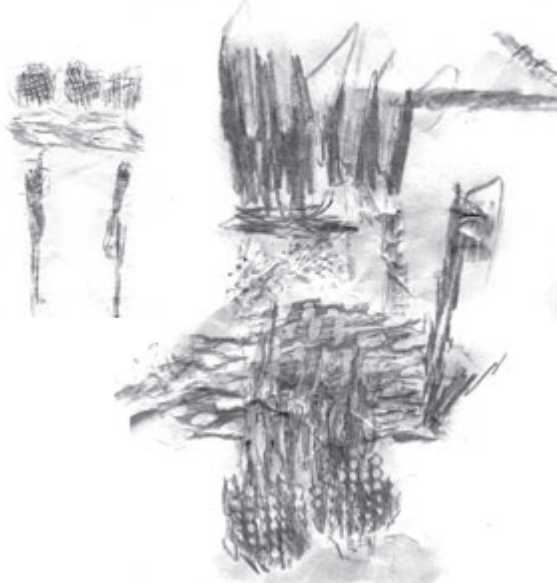
Další den procházel městem starosta. Znechuceně se zastavil u sochy šťastného prince.
NO TOHLE! NAŠ ŠŤASTNÝ PRINC VYPADÁ NĚJAK OSUNTĚLE. ANI ZLATÝ UŽ NENÍ. U NOHOU SE MU VÁLÍ MRTVÝ PŤÁK. NENÍ PĚKNÝ, TUDŽE UJĚTEČNÝ. ROZTAVÍME HO A POSAVÍME LEPŠÍ SOCHU.

Sochu roztavili ve vysoké peci. Jmóm rozpitvané' clověné srdce se rozložit nepovedlo. Hloditi ho na sklo'dku vedle mrtvé' vlaštovky.

Ranka Hladilková

Robot na dálkové ovládání

I když název může být trochu zavádějící, ke hře, kterou se vám chystám představit, nepotřebujete nic jiného než lidi, šátek přes oči do dvojice a pár překážek. Smyslem hry je naučit se důvěřovat ostatním a zároveň se naučit nést odpovědnost za druhého. Dvojice společně budou procházet určenou trasu, přičemž jeden bude mít zavázané oči a druhý ho bude navigovat.

Počet ani věk hráčů není omezen. Na začátku si všichni hráči společně vytvoří trasu, kterou budou poté překonávat. Hra v lese je lepší, protože les nabízí větší množství možností a tu správnou atmosféru. Ovšem vystačíte si i s překážkovou dráhou v tělocvičně. Když je dráha vytvořená, všichni účastníci si ji mohou prohlédnout a následně se rozdělí do dvojic. Jelikož je to hra o spolupráci, zajímavé rozdělení je do nestandardních dvojic. Dobrá je i kombinace starší + mladší. Jeden z dvojice si pak převáže oči šátkem a tím se stává robotem. Od teď reaguje už jen na pokyny vidícího, který má za úkol provést svého robota bez úhony celou trasou. Hráči si své role během hry vymění.

Možností pro navigování je hned několik a je jen na vás, jakou si vyberete. U nejmenších hráčů se osvědčilo vedení za ruku a slovní komentář; dalo jim to největší pocit jistoty. Dále se může stupňovat – pouze slovní komentář, nebo jen předem dané signály (ovládání) znamenající dopředu/vpravo/vlevo/stůj.

Hráči by během hry měli zachovávat co největší klid, aby byly dobře slyšitelné pokyny vidícího. Robotovi navzdory jeho nejistotě nezbyvá, než důvěřovat svému průvodci. Ten by si měl naopak uvědomit, jaké zodpovědnosti se mu dostalo.

Nicol Jará – Zi

*kresba: autorka, Tomáš Macek –
Netopýr a Jeroným Macek*

